

Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete

15 högskolepoäng

Mötet mellan lärare och föräldrar

- En undersökning av lärares och föräldrars
upplevelser av de informella samtalen med varandra

The meeting between teachers and parents

*- An examination of teachers and parents experiences of the
informal talks with each other*

Ann-Christiné Adler

Lärarexamen 210hp
Lärarytbildningen 90hp
Datum för slutseminarium 2009-11-13

Examinator: Fredrik Nilsson
Handledare: Caroline Ljungberg

Abstract

Adler, Ann-Christiné (2009). Mötet mellan lärare och föräldrar – en undersökning av lärares och föräldrars upplevelser av de informella samtalen med varandra. (*The meeting between teachers and parents - An examination of teachers and parents experiences of the informal talks with each other*).

Lärare har ett stort uppdrag som innefattar många olika former av arbetsuppgifter. En uppgift är att samarbeta med föräldrar. Mitt syfte med undersökningen är att undersöka lärares och föräldrars upplevelser av informella möten med kommunikationens betydelse i fokus. Min undersökning grundas på följande frågeställningar:

Vilka möten i skolan ses som informella möten?

Hur upplever lärare och föräldrar de informella mötena?

Hur sker kommunikationen i mötet sett utifrån lärares och föräldrars perspektiv?

Undersökningen påbörjades inledningsvis med inläsning av tidigare forskning om relationer mellan skola och hem, mötet mellan lärare och föräldrar samt kommunikation. Då jag skulle utforska mitt område och söka efter svar har jag använt mig av kvalitativa intervjuer som metod. Informanterna består av lärare med lång yrkeserfarenhet som är verksamma i grundskolans tidigare år och föräldrar till barn i grundskolans tidiga år. Undersökningen visade att lärare och föräldrar har likande upplevelser angående vad som är betydelsefulla faktorer gällande kommunikation i det informella mötet, dock är de viktiga av olika skäl. Undersökningen visade även att lärarna inte fått någon utbildning gällande kommunikation och de informella mötena gentemot föräldrar från sin lärarutbildning.

Nyckelord: Möten, föräldrar, föräldrakontakt, lärare, kommunikation, skola, relationer, bemötande

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	7
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
DISPOSITION.....	9
TIDIGARE FORSKNING	9
RELATIONEN MELLAN FÖRÄLDRAR OCH SKOLA.....	9
<i>Eriksons principer om relationen mellan föräldrar och skola</i>	10
MÖTET MELLAN LÄRARE OCH FÖRÄLDRAR.....	14
KOMMUNIKATION.....	16
METOD	19
TEORIER FÖR VALD FORSKNINGSMETOD OCH ANALYS.....	19
<i>Hermeneutik</i>	19
<i>Fenomenologi</i>	20
INTERVJUMETOD.....	21
<i>Tillförlitlighet</i>	22
<i>Urval</i>	23
<i>Forskningsetiska överväganden</i>	24
GENOMFÖRANDE.....	24
PRESENTATION AV EMPIRI OCH ANALYS	25
LÄRARE KARIN.....	26
LÄRARE MARIA.....	29
LÄRARE EVA.....	32
FÖRÄLDER JENNY.....	35
FÖRÄLDER MARIE.....	37
FÖRÄLDER ANNELI.....	39
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER.....	42
<i>Likheter och skillnader i upplevelsen av det informella mötet</i>	42
DISKUSSION OCH KRITISK REFLEKTION	45
REFERENSLISTA	49
BILAGOR	51
BREV TILL INFORMANTER.....	51
INTERVJUFRÅGOR.....	52

INLEDNING

*Jag vet att du tror
att du förstår
vad du tror att jag sa,
men jag är inte säker på
att du har fattat
att det du hörde
Inte var det jag menade.
Anonym*

(Maltén, 2008, s. 11)

I grundskolans tidiga år förskoleklass – årskurs 6, uppstår det möten mellan lärare och föräldrar¹ i flera skilda former. Jag har valt att fokusera på de informella mötena². Min upplevelse är att den här formen av möten är vanliga i skolan men att det inte talas om dem i samma utsträckning som om de formella mötena. Med informella möten menar jag de möten då föräldrar söker kontakt utan att det avsatts tid. Jag ser den här formen av möten som ytterst viktiga. Beroende på hur lärare förmår att hantera och bemöta dessa spontana möten påverkas relationen med föräldrarna och i synnerhet med eleverna. Vid de tillfällen då det informella mötet uppstår finns det inte möjlighet för läraren att förbereda inför mötet men ändå krävs ett professionellt bemötande. I den dikt som jag valt att inleda mitt examensarbete med belyses en viktig aspekt och vad jag tror också är ett vanligt förekommande fenomen i mötet mellan människor, nämligen hur kommunikationen påverkar vår upplevelse av ett möte och mötets utfall men också hur lätt det kan bli fel. Genom att medvetandegöra betydelsen av, och upplevelsen av de informella mötena är min förhoppning att lärare kan förbättra möjligheterna att hantera dessa professionellt. Fokus för undersökningen är kommunikation, mellan lärare och föräldrar. Lärare kan självklart aldrig någonsin genomföra ett möte utan att använda sig av kommunikation. Men frågan är hur lärare använder sig av den och vad de förmedlar till sin omgivning. Under min tid på lärarutbildningen kan jag inte påminna mig om att kommunikation med dess betydelse och innehåll har behandlats i någon större utsträckning. Dock har jag i min roll som lärarstudent under praktiktillfällen erfarit hur dessa informella möten kan uppstå under skiftande förhållanden, när som helst och var som helst med

¹ Inom skolan görs en skillnad mellan vårdnadshavare och föräldrar. Lärarens förpliktelse att samverka med hemmet är gentemot den som är vårdnadshavare för barnet. "Vårdnadshavare, den som har vårdnaden om ett barn, nämligen förälder eller en av domstol särskilt förordnad person" (<http://www.ne.se/vardnadshavare>).

När jag använder föräldrar i texten syftar jag till den som har vårdnaden om barnet nämligen vårdnadshavaren.
² "Informella kontakter är alla kontakter som tas mellan föräldrar och lärare, som inte är formellt reglerade" (Eriksson m.fl. 1979, s. 20).

varierande resultat. Situationen är enligt mig problematisk och inte helt lätt att hantera. När jag talat med människor om de informella möten som sker mellan lärare och föräldrar får jag varierande svar. De som inte arbetar i skolan förstår många gånger inte vad det kan vara för möten då möte är förknippat med utvecklingssamtal, föräldramöte eller andra formella möten. De som är verksamma i skolan är mycket medvetna och uttrycker många gånger det komplexa och problematiska med de informella mötena.

Tidigare i mitt arbetsliv har jag arbetat inom vården som undersköterska och mentalskötare. Jag har i dessa sammanhang mött många människor. Jag har mött människor i glädje, sorg, oro, ilska och frustration. Här grundlades mitt intresse för hur man bemöter människor. Vad som händer under ett möte och hur det kan påverka de parter som ingår i mötet. Att ”möta” en anhörig med allt vad just den här personen känner och samtidigt behålla sin professionalitet är enligt mig inte helt enkelt. En insikt jag har fått som lärarstudent är att möten i skolan inte skiljer sig så mycket från mötena på sjukhuset. Läraren möter dagligen föräldrar i informella möten med många skilda känslor och budskap. Min kommande yrkesroll kräver att jag alltid ska ha det bästa för barnen i åtanke och i det innefattas även de möten som sker mellan lärare och föräldrar. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet påpekar vid ett flertal tillfällen att läraren skall samarbeta med familjen (Lärarens handbok, 2008).

Under min tid som lärarstudent och inför min framtida roll som lärare samt i min privata roll som förälder sedan 12 år tillbaka har intresset för detta ämne vuxit sig starkare. Det har lett till att jag valt att läsa kommunikation och Pedagogiskt drama. Lärare i grundskolans tidigare år har ett stort och komplext uppdrag som inte stannar vid att undervisa i enskilda ämnen, utan uppdraget för att nämna några exempel innefattar också fostran, kommunikation, konflikthantering, relationsbyggande, grupprocesser och så vidare.

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka hur lärare och föräldrar ser på de informella mötena i skolan. Jag har för avsikt att undersöka hur lärare och föräldrar upplever mötet med fokus på kommunikationens betydelse, vad i kommunikationen är det som lärare och föräldrar upplever som viktigt, betydelsefullt och svårt. Slutligen vill jag undersöka om upplevelserna av de informella mötena skiljer sig åt på något sätt.

För att finna det som jag ämnar undersöka har jag följande frågeställningar:

- vilka möten i skolan ses som informella möten?
- hur upplever lärare och föräldrar de informella mötena?
- hur sker kommunikationen i mötet sett utifrån lärares och föräldrars perspektiv?

Disposition

Resultatet av denna undersökning presenteras i fem huvudkapitel. Det första kapitlet är en inledning till arbetet och innefattar en bakgrund till mitt val av ämne samt syfte och frågeställningar. Kapitel två presenterar den tidigare forskning som jag funnit och som är relevant utifrån undersökningens syfte och frågeställningar. I kapitel tre presenteras den valda metoden samt vald forskningsteori. I detta kapitel tar jag upp urval, tillförlitlighet samt forskningsetiska överväganden och slutligen genomförandet. I kapitel fyra presenteras resultatet av empirin med analysen löpande igenom för att avslutas med en sammanfattning och slutsatser. Kapitel fem innehåller diskussion och kritisk reflektion av undersökningen och dess olika delar såsom metod och urval.

TIDIGARE FORSKNING

I följande kapitel presenteras den tidigare forskning som jag har funnit. Jag har dock inte lyckats med att finna tidigare forskning inom området som berör grundskolans tidigare år och de informella mötena i skolan. Den forskning som kommer att presenteras berör således allmänt de möten och relationer som sker inom skolan mellan lärare och föräldrar. Jag gör en ansats att redogöra för de berörda ämnena i undersökningen, mötet mellan lärare och förälder och kommunikation. Min intention är att redogöra för vilka faktorer som påverkar och inverkar vid ett möte.

Relationen mellan föräldrar och skola

Lars Erikson (2004) har i sin avhandling skrivit om *relationen mellan föräldrar och skola* (s. 17). Vad Erikson ämnar med sin avhandling är att se på relationen mellan föräldrar och skola utifrån vad den kan innebära och på vilka skilda sätt relationer kan skapas. Utgångsläget i avhandlingen är att relationen mellan dessa två parter kan ha olika innebörder. Vilka dessa relationer och innebörder kan vara är det som Erikson vill presentera i sin modell. Erikson (2004) väljer att benämna dessa olika innebörder av relationen mellan föräldrar och skola för *principer* (a.a. s. 19). De fyra principer som Eriksons modell består av benämns som

partnerskapsprincipen, brukarinflytandepincipen, valfrihetsprincipen och slutligen *Isärhållandets princip* (s.73). Den teoretiska förankringen för sin modell hämtar Erikson utifrån ett kunskapssociologiskt perspektiv. Erikson (2004) har huvudsakligen använt sig av internationell litteratur och forskning då han utformat sina principer. Dock så återvänder han sig senare i avhandlingen till svensk mark och ser om principerna går att se utifrån ett svenskt perspektiv och svensk skola.

Erikson (2004) säger att föräldrar i dag har fått, eller faktiskt tagit sig en mer framträdande roll i skolan. I och med detta har lärarnas ansvar inför och gentemot föräldrarna ökat. De två parterna har närmat sig varandra väsentligt, speciellt om man ser tillbaks på relationen mellan dessa parter ur ett historiskt perspektiv. Internationellt kallas detta närmande mellan de två parterna för ”participation” eller ”partnership” (s. 29). Utifrån den utbildningspolitiska debatt som förs och som går ut på att föräldrar skall få större valmöjligheter samt befogenheter beskriver Erikson (2004) följande.

Önskemål om ett vidgat, eller som det ofta formuleras ”reellt” inflytande, kommer också till uttryck i ett tal om den ”betydelsefulla dialogen”, ”mötet” och ”kommunikationen” mellan olika parter i skolan vilket kan ses som en strävan att i högre grad involvera föräldrar även i samtal och diskussioner kring det som rör skolan. (s. 30)

Vidare nämner Erikson (2004) att statliga utredningar visar på att skolan ska arbeta mot att ”stärka det individuella och kollektiva föräldrainflytandet” (s. 30). Ett sätt att skapa detta är att det finns en tätare kommunikation mellan hem och skola (a.a.). Erikson säger att en god relation med föräldrarna idag många gånger översätts med betydelsen som en nära och tät relation. Vad Erikson (2004) då vill förtydliga är att han ser relationen mellan föräldrar och skola som ”komplex och förtätad” (s. 52). Han beskriver den täta relationen mellan skola och föräldrar som en komplicerad relation.

Eriksons principer om relationen mellan föräldrar och skola

Nedan följer en kort sammanfattning gällande de fyra principerna för att senare belysa *partnerskapsprincipen* mer ingående. Mitt val att belysa partnerskapsprincipen mer ingående grundar sig i att principen överensstämmer med vad våra styrdokument säger om hur läraren och skolan ska arbeta med relationen mellan lärare och föräldrar.

Partnerskapsprincipen belyser vikten av ett nära samarbete mellan skola och föräldrar. Inom partnerskapsprincipen vill man lyfta det likheter som finns mellan skola och hem. Kärnan i

principen ligger i att skolan och hemmet har ett delat ansvar för elever.

Brukarinflytandepincipen tar upp den roll som föräldrar kan ha inom skolan i form av ett deltagande inom skolans organisation. Som exempel kan nämnas då en förälder tar en roll som ledamot i en styrelse inom en skola. *Valfrihetsprincipen* handlar om den relation som föräldrar har till skolan då de har möjlighet att välja skola för sina barn och därmed en möjlighet att som föräldrar välja utbildningsväg för sina barn. *Isärhållandets princip* belyser de skillnader, gränser och olikheter som finns mellan skola och hem, föräldrar och lärare (Erikson, 2004 s. 73).

Erikson (2004) beskriver den grundläggande idén i partnerskapsprincipen, nämligen att ett nära förhållande mellan skola och hem är något som är gynnsamt både för elever och för samhället i stort. Fokus i perspektivet ligger på vad skola och hem kan göra tillsammans för att skapa de bästa möjligheterna för eleven. Erikson (2004) beskriver att partnerskapsprincipen hämtat sin grundläggande form ur ”efterkrigstidens reformpolitik” (s. 80). Således har forskningen om skolan och reformpolitiken tillsammans skapat tanken om det goda av att ett samarbete mellan skola och hem finns. Ett mål med att arbeta utifrån partnerskapsprincipen var inledningsvis att skapa jämlikhet mellan människor för att nå högre utbildning. Vilken social bakgrund en familj hade skulle inte få avgöra om en elev hade möjlighet att studera på högre nivå eller vilka resultat som studierna resulterade i. Från att forskningen haft familjen och dess sociala bakgrund och betydelse i förhållande till elevers studieprestation i fokus under lång tid presenterades i England år 1967 en rapport som gick under namnet, *Plowden Report* (Erikson, 2004 s. 83). Rapporten skrevs av Bridget Plowden på uppdrag av de då sittande politikerna i England. Utredningens syfte var att se över landets grundutbildning. Rapporten tar upp vikten av en god kommunikation mellan skola och hem. En viktig del om hur man skulle få till en god kommunikation var, att involvera föräldrarna och få dem att förstå hur skolan fungerar och verkar. Från att skolan tidigare skulle ”kompensera” det som saknades i hemmet skulle nu hemmet och föräldrarna ses som en extra pedagogiskt resurs (a.a. s. 83). Föräldrarna ses nu som en partner till skolan. Sammanfattningsvis säger Erikson (2004) följande om grunden för ett partnerskap mellan skola och hem.

Partnerskapsprincipen för relationen mellan föräldrar och skola är härvidlag relaterad till ett övergripande meningssammanhang som handlar om jämlikhet samt om ett mellan hemmet och skolan delat ansvar för barnens uppfostran och utbildning. Föräldrarna och lärare konstrueras som partners för att skapa förutsättningar för att ge alla barn jämlika möjligheter att uppnå goda

skolprestationer, något som i förlängningen förväntas åstadkomma ett mer jämlikt och rättvist samhälle. (s. 87)

Tankar angående om hur föräldrarna skulle ha ett partnerskap till skolan, vilken ansvarsfördelning som skulle gälla mellan skola och hem var något som diskuterades. Erikson (2004) beskriver att det skedde en förändring inom partnerskapsprincipen där partnerskapet inledningsvis hade ett jämlikhetstänkande till att få ett mer effektivitetstänkande. Härmed blev hemmet mer involverat i sina barns utbildning.

Erikson (2004) presenterar två olika tolkningar på partnerskapstanken mellan skola och hem. Den första tolkningen ger de två parterna ”en mer övergripande, inkluderande betydelse” som ”överlappande påverkansfärer” (s.90). Det är inom den här tolkningen viktigt med det samspel som sker mellan parterna, samspelet skall ske tillsammans. Den andra tolkningen behandlar utförligare ”lärarprofessionen eller lärande” (a.a. s. 90). Partnerskapet är här fokuserat mot lärandet.

Utifrån de internationella modeller som Erikson (2004) granskat i syfte att utveckla sina principer beskrivs här ett urval av de modeller som presenterar partnerskapet mellan hem och skola och som därmed legat till grund för partnerskapsprincipen. Erikson nämner däribland den modell som Susan McAllister Swap utformade 1993 i Storbritannien. Modellen utvecklades då hon tittade på den forskning och litteratur som givits ut gällande området hem och skola. Swap utvecklade en modell bestående av fyra olika modeller varav den ena heter *The Partnership Model*. Denna modell har i sig fyra innefattande centrala delar varav den första delen benämns som *Creating two ways communication* (s. 91). Innebörden i den här delen är att när kommunikation mellan lärare och föräldrar sker får respektive parter en möjlighet att skapa en bild och erhålla information gällande eleven inom det område som lärare eller föräldrar saknar information om.

Idealt sett resulterar detta ömsesidiga lyssnade till att lärare och föräldrar kan komma överens och tillsammans skapa någorlunda samstämmiga och gemensamma förväntningar, i förhållande till barnen och dess skolgång. Att få föräldrar och lärare ”på samma sida”, i ett partnerskap, är inte något som enkelt låter sig framtingas utan handlar om mångas ansvar att skapa en kultur som stödjer en tvåvägskommunikation. (Erikson, 2004 s. 92)

Vidare beskriver Erikson (2004) att Swap poängterar att lärare och skolledning har en central roll och i den innefattas vikten av att ”bygga in informella möjligheter till kommunikation”

(s. 92). De övriga tre delarna i den modell som Swap utformat och som lyfter det som hon ser som ett ”äkta partnerskap” mellan skola och hem benämns som följande, *förstärkt lärande i hem och i skola, tillhandahållandet av gemensamt stöd, fattandet av gemensamma beslut* (a.a. s. 92).

Erikson (2004) nämner vidare om relationen mellan hem och skola med hänvisning till Joyce L Epsteins partnerskapsmodell som skapades 2001 i USA. Epstein arbetar som debattör och forskare inom skolan. Epstein anser i sin modell att det möte som sker mellan lärare och förälder är en källa där läraren kan hämta kunskap för sitt arbete med eleverna. Epstein säger att alla elever har en familj och då eleven är i skolan finns också en närvaro av familjen, på detta sätt har läraren daglig kontakt med elevens familj. Det som eleven har med sig från hemmet förs in i skolan och så är det även åt det motsatta hållet. Epstein menar vidare genom Erikson att partnerskapsprincipen inger tillit och respekt mellan parterna vilket resulterar i att lärare och förälder kan ta sig igenom konflikter om det skulle finnas sådana. Erikson (2004) beskriver Epsteins modell och dess sex olika delar varav den andra talar om kommunikationens betydelse (s. 96).

Erikson skildrar som jag tidigare nämnt olika tolkningar av ett partnerskap. James Comer kommer från USA och är företrädare för ”community education”. Community education representerar en vidare syn på partnerskapstanken än vad ovanstående modeller beskrivit och har utifrån motivationspsykologin lyft blicken från skolan och dess styrdokument mot eleven och dess sociala utveckling. I ”community education” är partnerskapet mellan skola och hem lika stort åt bägge håll. Comer anser att det är barnens sociala utveckling och välmående som skall vara anledningen till en relation mellan hem och skola. Det är detta som sedermera ger eleven en god upplevelse av skolan. Comer säger att för att det ska skapas en god relation mellan skola och hem krävs det ett ”ömsesidigt förtroende” mellan dessa båda parter (Erikson, 2004 s. 102).

Andy Hargreaves representerar en syn på partnerskapet mellan skola och hem där lärarprofessionen och lärande är det som står i fokus. Hargreaves idé om partnerskap tar sitt ursprung i det som han kallar för ”den mellanmännsliga relationen mellan lärare och föräldrar”. Hargreaves vill inrikta sig på de emotionellt laddade delarna i relationen. Han ser att lärarprofessionen innefattas även av en emotionell praktik. Vad han menar med detta är att emotioner är något som finns i allt lärande, och han har tagit fram en teori om ”emotionell

förståelse och emotionella geografer” (Erikson, 2004 s. 108). Grundtanken med teorin är att ”komma åt olika distanser mellan lärare och föräldrar” (a.a. s. 108). Som exempel nämns *moralisk distans* som poängterar den distans som blir mellan lärare och föräldrar då de har skilda åsikter rörande utbildningen. Hargreaves beskriver att lärare uppfattade detta ifrågasättande av sin yrkesroll som kränkande och att lärare saknar redskap för ett sådant ”interaktionsarbete” (Erikson, 2004 s. 108).

Mötet mellan lärare och föräldrar

Alla som arbetar i skolan skall: Samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. (Lärares handbok, 2008 s. 47)

Skolan är en mötesplats. En mötesplats mellan hem och skola. Läraren har i sin roll och profession en förpliktelse att arbeta tillsammans med hemmet och föräldrarna. Föräldrarnas roll i mötet mellan hem och skola är en annan. Föräldrarna är de som känner sina barn bäst. Föräldrar lämnar det käraste de har i skolans händer och deras roll är fylld av känslor (Flising m.fl., 1996).

Inga Andersson (2004) beskriver vad som påverkar mötena mellan de två parterna skola och hem. Utifrån läroplanens formuleringar bör lärare möta barn utifrån varje barns individuella förutsättningar och även föräldrar bör mötas individuellt. Alla lärare måste ta fasta på detta och är mer eller mindre skyldiga att ha kompetens för att kunna möta såväl barn som föräldrar. Att skapa en god relation tillsammans med föräldrarna är viktigt för en bra lärare. Om relationen mellan lärare och förälder är god innebär det endast fördelar för barnet och för barnets utveckling. Läraren har en tillgång i föräldrarna. Ett gott samarbete genererar en positiv verkan för barnet genom att också påverka skolarbetet till det bättre. Andersson (2004) definierar samarbete som ”att man arbetar tillsammans, samordnar sina arbetsuppgifter, klargör ansvar, roller och gränser och vars och ens personliga mål” (s. 39). Ett villkor för att ett samarbete skall utvecklas är en klar och tydlig uppfattning om sin egen roll och sin uppgift (a.a.). Holmgren m.fl. (1990) menar att ”man kan säga att vägen till barnets förtroende går via föräldrarna”. När förtroendet skapas mellan lärare och förälder benämns det som ”ett delegerat föräldraskap” (s. 13).

Andersson (2004) talar om det ”genuina mötet” (s. 42). Hon menar att resultatet av ett möte är beroende av många faktorer. Tre faktorer nämns som att de påverkar utfallet vid ett möte,

”teoretiskt perspektiv”, ”människosyn” och slutligen ”förhållningssätt”. De nämnda faktorerna är således faktorer som påverkar bemötandet i mötet (a.a. s. 42). Bemötandet delas i sin tur in i tre delar, ”att respektera varandra”, ”att bekräfta varandra”, ”och att lyssna på varandra”. När ett möte kommer till stånd påverkas utgången av mötet av vilka roller deltagarna har, hur de bejakar varandra och vilken sysselsättning de har under mötet (a.a.) I och under mötet påverkas människan också av omgivningen och kontexten där mötet utspelar sig. Det går inte att bestämma att människor har vissa fasta karaktärsdrag eftersom omgivningen och kontexten påverkar. Andersson (2004) väljer att se det som människans ”beteende” och ”beteendet” är relaterat till rådande sammanhang (s. 45).

Om det finns tidigare erfarenheter från möten som inte gått väl kvarstår de minnena tills nästa möte. Vid de tillfällen då ett möte sker med personer som är i någon form av sinnesstämning eller känslouttryckningar som till exempel en ledsen eller en arg förälder, är det inte sällan som i detta fall att läraren väljer att gå till försvar i stället för att möta med en öppenhet och villighet att lyssna (a.a.).

Vårt sätt att se på människor benämns som ”människosyn”. Alla människor är egna individer med skilda sätt att se på människor, situationer och sig själv. Mötet och beteendet i mötet påverkas av olika faktorer såsom synen på sig själv, vilken förförståelse, erfarenheter och livsvärld som finns hos individen. Andersson (2004) talar om ”lineärt” eller ”cirkulärt tänkande” (s. 51). Ett lineärt sätt att se på människan innebär och resulterar i att hitta skäl till varför saker och ting blir som de blir. Att titta på enskildheter och då fästa sig vid småsaker är karaktäristiskt för det lineära tänkandet. Motsatsen är det cirkulära tankesättet då ses människan på ett helt och fullständigt sätt som berörs av många olika faktorer i livet, inte bara det som kan ses här och nu.

Att ”respektera” en människa innebär ett tillåtande mot honom eller henne att känna och uttrycka det som vederbörande förmedlar i mötet. Att tillåta det utan att hävda oss då uppfattningar kanske skiljer sig åt. För att kunna visa respekt inför en annan människa är det en viktig och avgörande faktor att känna sig själv. I ett möte bör det ske en återkoppling till det som lyssnats till. Genom att återkoppla på det som sagts visas att ett lyssnande ägt rum. Att lyssna är att bekräfta den andra i mötet. På så sätt ges också möjlighet att se om deltagarna i mötet förstått varandra rätt för att undvika eventuella missförstånd. Att lyssna innebär att ta

del av något utan att tala om vad som är rätt och fel. Att ta den andres perspektiv genom att lyssna är en ansträngande och krävande process. (Andersson, 2004, s. 56).

När en förälder söker kontakt inför ett möte och läraren uppvisar vad Görel Fred (2005) benämner som ett ”inkongruent budskap” skapar det missförstånd och förvirring (s. 47). Inte allt för sällan händer det att föräldern anklagar sig själv för den förvirring som uppstår. Inkongruent budskap förmedlas då det uttalas en sak, men kroppen och uttrycket säger något annat. Som exempel kan nämnas då vi säger, visst jag har tid med en flackande blick och en fot på väg någon annanstans. Fred (2005) utvecklar detta vidare då hon säger att det kan finnas en uppfattning att i yrken där man möter och arbetar med andra individer kan eller bör man inte vissa känslor som ”stress, irritation eller trötthet” (s. 47). Att uttala sådana känslor kan anses förmedla en oprofessionell hållning. Vidare menar Fred (2005) att om man befinner sig i en situation och samtidigt uppfyller sig med en känsla som kan komma och påverka resultatet av mötet och samtalet är det professionellt att säga det.

Kommunikation

Nilsson & Waldemarsson (2007) beskriver att kommunikation är av föränderlig form. Den är inte bara föränderlig utan också alltid rådande. Kommunikation pågår även då vi inte är medvetna om det. Oavsett om vi är till synes passiva eller aktiva förmedlas något till omgivningen. En människa kan göra ett aktivt val och medvetet välja att inte kommunicera i en situation. Valet att inte kommunicera är i sig en kommunikation med omgivningen, det sänds ut ”budskap” och ger människor runt oss möjlighet att ”tolka” (s. 34). Arne Maltén (1998) utvecklar det ytterligare med att säga att kommunikation är essentiell för oss människor. Vår överlevnad i samhället bygger på vår förmåga att kommunicera.

Ordet kommunikation härrör från latinets ”communicare” och kan översättas med ”att ha något gemensamt” eller ”att dela något med någon” (a.a. s.11). Kommunikation är en utveckling som äger rum då människor interagerar med varandra. Det skickas meddelanden mellan personerna. I meddelandena signaleras det hur deltagarna i mötet berörs, vilken förståelse som finns och vilket ämne som förmedlas (Nilsson & Waldemarsson, 2005).

Maltén (1998) säger att en lärare bör besitta ”kommunikativ kompetens” i sin yrkesmässiga roll (s. 17). Enligt Backlund (2006) innefattar kommunikativ kompetens förutom verbala och icke verbala signaler också kännedom rörande regler för när man skall använda sig av dem.

Att man har omdöme gällande när man ska prata eller välja att vara tyst, vad som är lämpligt eller olämpligt att uttrycka. Hur ordet fördelas mellan personerna under samtalet benämns som "turtagningen". Kunskaper om hur man skall formulera sig för att nå fram till en person eller för att få svar är väsentligt då man har en kommunikativ kompetens. Nilsson & Waldemarsson (2007) menar att "kommunikation är ett redskap för kontakt, överföring av idéer, påverkan och utveckling". Vidare belyser de att kunskaper om kommunikationens process och beståndsdelar som exempel innebörden av att tolka och att tolkas vid ett möte, kan skapa och förbättra interaktion med andra människor (s. 33).

Nilson & Waldemarsson (2007) presenterar fyra olika modeller för att förenkla förståelsen om processen som pågår då kommunikation sker. De nämnda modellerna är, "hammarmodell", "barriärmodell", "sändar-mottagarmodell" samt "filter- och brusmodell" (s. 21-27). Jag kommer att fokusera på sändar-mottagarmodellen. Detta val grundar sig på att jag anser att den symboliserar det som sker i kommunikationsprocessen på ett enkelt och tydligt sätt. Carl Hovland är den som utformat sändar-mottagarmodellen. Modellen har till syfte att skildra och undersöka hur människor kommunicerar. Modellen benämner de som innefattas i kommunikationen för "sändare" och "mottagare". Sändaren sänder i väg ett meddelande, innehållet i meddelandet är "vad" som sägs. Utifrån "vem" som är sändare påverkas innebörden av det som sänds ut i meddelandet. Sändaren påverkas av kontexten och miljön samt den förbindelse som finns mellan sändare och mottagare. Det innebär att ingen situation är den andra lik. "Mottagaren" kan inte ponera vad som skall sägas utifrån sina erfarenheter eller påstå sig veta vad sändaren egentligen eller med exakthet meddelar. Mottagaren tar emot meddelandet som sänds ut men inte helt utan påverkan. Mottagaren påverkas likaså av kontext, miljö och vilken förbindelse som finns mellan mottagare och sändare. Förutfattade meningar, fördomar och tidigare erfarenheter har satt ett avtryck hos mottagaren och påverkar hur meddelandet tas emot. "Effekt" innebär produkten och den inverkan som kommunikationen skapat. I modellen finns ytterligare ett begrepp, "i vilket medium", det är hur kommunikationen sker, exempelvis om det sker via tal eller skrift. (a.a. s. 25).

När kommunikation pågår sänds signaler ut som mottagaren tar emot och tolkar. De signaler som sänds i väg kan kategoriseras enligt tre olika grupper, "verbala", "icke-verbala" samt "symboliska" (Maltén, 1998, s. 32). De verbala signalerna består av ord. Orden kan formas med hjälp av skriftspråk eller talspråk. De icke-verbala signalerna är det som i vardagligt tal benämns kroppsspråk (a.a. s. 33). Maltén (1998) ser de icke-verbala signalerna som ett tillägg

till de verbala signalerna. De icke-verbala signalerna delas in i tre olika grupper. Den första av de tre grupperna är ”medvetet kroppsspråk”. Det medvetna kroppsspråket är det som individen själv har valt att lägga sig till med. Det medvetna kroppsspråket kan kontrolleras och som exempel kan nämnas kroppshållning men också gester och miner. I det medvetna kroppsspråket innefattas även kultur- och modemedvetna val såsom hur vi väljer att klä eller smycka oss. Den andra gruppen av icke-verbala signaler är ”omedvetet kroppsspråk”. Det omedvetna kroppsspråket är det som kommuniceras med kroppen men som inte går att styra över, exempelvis rodnad. Den sista och tredje gruppen är ”speciellt kroppsspråk”. Som exempel på detta kan nämnas teckenspråk, något som man medvetet har valt att utföra med kroppen (s. 34). De symboliska signalerna som Arne Maltén (1998) nämner är exempel på tecken som i sig symboliserar något såsom V-tecknet för seger. Förutom alla de sätt att kommunicera med kroppen, medvetna som omedvetna, nämner Nilsson & Waldemarson (2007) ”andningsrytm, pauser, betoningar och tonlägen” som tillägg till de icke verbala kommunikationssignalerna (s. 65).

Kommunikationsprocessen innehåller två huvudsakliga beståndsdelar, ”talandet (avsikt/uttryck) och lyssnande (intryck och tolkning)” (Nilsson & Waldemarsson, 2007, s. 85). Vidare nämns att det som är mest betydelsefullt för att nå en bra kommunikation är lyssnandet. För att kommunikation ska utspela sig måste ett lyssnande innefattas. Förmågan att kunna lyssna är av stor betydelse då man arbetar med människor. Att lyssna är att ha förmågan att förstå avsikten med det som sagts och på så sätt kunna replikera passande (a.a.). Det finns olika sätt att lyssna på någon. Nilsson & Waldemarson (2007) nämner flertal olika tillvägagångssätt att lyssna där i bland ”aktivt lyssnade, värderande lyssnade, empatiskt lyssnade och djuplyssnade” (s. 90).

Samtalar gör människor på många olika sätt och vid många skilda tillfällen (Nilsson & Waldemarsson, 2007). Samtalet nämns som en process som innefattar en del moment såsom hälsningsfras, framförandet av det man vill förmedla, avrundning och ett avslut. När ett samtal är formellt innebär det att ingången till samtalet har klarare gränser gällande vilka roller deltagarna har i samtalet (a.a.). När ett samtal ska inledas är det till fördel att det ges möjlighet för att samla sig och därmed kunna fokusera och lyssna under samtalet (a.a. s. 102).

Maltén (1998) nämner hur man kan bygga upp ett samtal för att undvika otydlighet i mötet och i bemötandet. I ett samtal bör deltagarna tänka på sitt ”förhållningsätt”, vilken ”strategi”

som används och slutligen valet av ”taktik”. Med sitt förhållningssätt signaleras ett intresse eller en motvilja till samtalet. Med strategi avses hur deltagarna under samtalets gång försöker få grepp om samtalets kärna och vad som kan göras för att lösa eller förbättra samtalets innehåll. Taktik innefattar hur frågor ställs under samtalet (s. 46).

Utifrån de syften och de frågeställningar som undersökningen bygger på har jag presenterat tidigare forskning utifrån följande berörda ämnen, relationen mellan skola och hem, mötet mellan lärare och föräldrar samt kommunikation. För att genomföra den empiriska undersökningen och finna svar på mina frågeställningar anser jag det ytterst väsentligt och relevant att skapa en uppfattning angående ovanstående området.

METOD

Staffan Stukat (2005) säger att metod skall väljas utifrån det som forskaren vill undersöka och kräver en noga övervägning utifrån forskarens problemformulering. Jag har valt att genomföra en kvalitativ undersökning. Syftet med en kvalitativ undersökning är att utforska fenomen och händelser och erhålla förståelse (Patel & Davidson, 2003).

I nedanstående del följer teori gällande metod och metodval, urval, tillförlitlighet, forskningsetiska aspekter samt en redogörelse för genomförandet.

Teorier för vald forskningsmetod och analys

Alan Bryman (2001) menar att då forskaren är intresserad av vilken ”världsbild” eller ”livssyn” representanterna inom en viss grupp har rekommenderas en kvalitativ strategi.

Vidare skriver Bryman att detta tillvägagångssätt ger forskaren insyn gällande forskningsobjektets uppfattningar och tolkningar i dess levda verklighet (s. 39). Det kvalitativa tillvägagångssättet för att betrakta ett fenomen har sitt ursprung i den ”humanistiska vetenskapen”. Nedan följer en beskrivning av de främsta filosofiska inriktningarna inom den humanistiska vetenskapen, ”hermeneutik” och ”fenomenologi”. En gemensam faktor för dessa två filosofiska inriktningar är att man betonar det ”holistiska” sättet att se på det undersökta. Det vill säga att betrakta helheten (Stukat 2005, s. 32).

Hermeneutik

Under den svenska stormaktstiden, 1600-1700 tal användes hermeneutiken som en metod för att tyda texten i bibeln. Hermeneutik kan översättas med betydelsen tolkningslära. I dag använder vi oss av denna vetenskapliga kurs för att försöka tolka och förstå människors

grundläggande villkor och förutsättningar. Patel & Davidson (2003) beskriver hermeneutiken som en metod för att skapa förståelse gällande människans "livsvärld" och existens (s. 28).

Hermeneutiker menar att människors sanning och existens är av lingvistisk natur. För att använda oss av hermeneutiken som en tolkningslära och för att därmed skapa en förståelse gällande människors verklighet menar hermeneutiker att vi måste tolka det talade och skrivna språket för att nå insikt och förståelse. Även människors sätt att verka ger utrymme för den hermeneutiska tolkningen (a.a.). Inom hermeneutiken ser man att forskarens förförståelse inom det undersökta området är en kunskap och framför allt en tillgång. Patel & Davidson (2003) beskriver att forskaren närmar sig personligt, för att försöka nå fram till en helhetsbild av problemet, det holistiska synsättet att se på det undersökta. "Empati" och "medkänsla" är nämnda kvalitéer som den hermeneutiske forskaren bör besitta då möte med forskningsobjektet sker utifrån forskarens förförståelse inom ämnet. Forskaren och forskningsobjektet är jämbördiga sinsemellan för att nå undersökningens mål, "gemensam förståelse" (a.a. s. 30).

Det holistiska synsättet är karaktäristiskt för hermeneutiken. Lika karaktäristiskt är det att den hermeneutiske forskaren under tolkningsprocessen granskar forskningen från delarna till helheten och pendlar däremellan för att till sist nå en så god förståelse som möjligt (Patel & Davidson, 2003). Då forskaren transkriberat en intervju och skall tolka texten påbörjas detta med att läsa och skapa en förståelse gällande helheten. Därefter bryts texten ner i delar för vidare tolkning och förståelse. På så vis kommer forskaren och informanten fram till den gemensamma förståelsen mellan forskare och forskningsobjekt, det vill säga informanten. Det väsentliga med undersökningen är inte att det skall resultera i en teori (a.a.).

Fenomenologi

Fenomenologen betraktar mänskligt beteende... som en produkt av hur människor uppfattar och tolkar världen... För att kunna förstå innebörden i en människas beteende försöker fenomenologen se saker och ting utifrån den personens perspektiv. (Bryman, 2001 s. 27)

Jag har valt att inspireras av fenomenologin men också fenomenografin i min undersökning. Inom fenomenologin vill man metodiskt avspegla människans livsvärld och verklighet. Det som människan erfar och upplever ligger till grund för forskningen. De likheter som fenomenografin och fenomenologin har, är att de studerar uppfattningar hos människan. Fenomenografin som vetenskap och metod vill belysa hur gemensamma upplevelser och

fenomen kan upplevas och uppfattas på olika vis. Fenomenografin menar även på att våra uppfattningar som vi har är vår utgångspunkt då vi agerar och samtalar.

Den fenomenografiska analysen av transkriberat material sker genom att forskaren inledningsvis ser till helheten, därefter observeras om det finns likheter och skillnader mellan informanternas upplevelser och uppfattningar. De funna likheterna och skillnaderna delas in i olika grupper för att därefter kunna åskådliggöra och läsa ut eventuella mönster (a.a.).

De båda metoderna hermeneutik och fenomenologi ingår i det kvalitativa forskningsområdet och har människans livsvärld och upplevelse som fokus. Inom hermeneutiken använder sig forskaren av sin förförståelse och sin egen person för att tolka det som informanten säger för att få förståelse. Inom fenomenologin vill man fånga den centrala upplevelsen av ett fenomen så som informanten verkligen upplever det. Fenomenologin vill nå upplevelsen utan att tolka utifrån forskarens förförståelse, detta är något som skiljer dessa metoder åt.

Intervjumetod

Jag har valt att genomföra den empiriska undersökningen med hjälp av kvalitativa intervjuer. Metoden är lämplig eftersom jag är intresserad av uppfattningar gällande mitt problemområde i informanternas livsvärld (Patel, 2003). Intervjun som metod har som fördel att den ger möjlighet att upptäcka enskildheter samt en möjlighet att skapa en uppfattning om den enskildes perspektiv (Bjørndal, 2005).

Intervjufrågorna är utformade med en låg grad av standardisering. Det innebär att formuleringen av frågorna inte är fasta i sin form utan att jag kan formulera dem under intervjun. Det i sin tur resulterar i att informanten får svängrum för egna formuleringar då intervjun är ostrukturerad i sin form (Patel & Davidson, 1991). Intervjufrågorna är av begränsat antal och öppet formulerade i en intervjuguide som har formen av en minneslista³ (Bryman, 2005). Syftet är att det inbjuder informanten att svara fritt utan att begränsas. Min förhoppning är att jag på så sätt undvikit att leda in informanten på områden som kanske inte hade omnämnts i annat fall (a.a.). Enligt Bryman (2005) ökar utförbarheten med en ostrukturerad intervjumetod att få en så god inblick som möjligt av informantens livsvärld. Utifrån informantens svar formulerades sondering, uppföljning och utvecklingsfrågor. Några

³ Se bilaga 2.

exempel på den här formen av frågor kan vara att jag frågar om informanten kan ge ett exempel eller be om en närmare beskrivning av det som informanten sagt. Bryman (2005) säger att tanken med sonderingsfrågor är att få informanten att rikta fokus mot ett visst område samt att de då har möjlighet att ge mer ingående svar.

En kvantitativ metod hade i den här undersökningen inte kommit väl till pass då metoden är mer standardiserad och strukturerad. Resultatet av en sådan metod kan hämma informantens möjlighet att svara gällande den uppfattning som informanten har om berört fenomen. Jag vill nå en förståelse inför varje enskilds informants uppfattning och väljer därmed bort fasta svarsalternativ.

Patel & Davidson (2003) anser att förmågan till ”medkänsla” är viktig då intervjun har en hermeneutisk inriktning. Syftet är att nå en större förståelse av informantens uppfattning. Enligt en hermeneutisk inriktning använder forskaren sin förförståelse gällande problemområdet som ett verktyg under intervjun för att öppna upp samtalet och visa medkänsla (a.a.). Utmärkande för en kvalitativ intervju är samspeltheten mellan intervjuare och informant (a.a.). Mitt val att transkribera, det vill säga skriva ut intervjuerna, är för att synliggöra det som sägs och för att underlätta analysen (Bjørndal, 2005).

Tillförlitlighet

Begreppen validitet och reliabilitet är inte lika starkt förankrade i den kvalitativa forskningsmetoden. I den kvantitativa metoden är mätningen av det undersökta i fokus till skillnad mot uppfattningen och upplevelsen i den kvalitativa undersökningen. Begreppen vill i sin tur visa på kvalitén i en undersökning. *Trovärdighet* och *äkthet* är två alternativa begrepp som kan användas för att påvisa kvalitén i en kvalitativ undersökning (Bryman 2005, s. 258).

Jag är medveten om att det finns en risk för att min förförståelse och mina tidigare erfarenheter kan påverka undersökningen gällande mitt undersökningsområde. Den kvalitativa undersökningen har och är kritiserad med anledning av att den är subjektiv. Min förmåga att ställa frågor och intervjua kommer att präglas av min förförståelse likväl min tolkning av intervjumaterialet. Bryman (2005) menar att en kvalitativ undersökning med dess struktur är avhängig av forskarens subjektiva förmåga och på grund av detta är det svårt att utföra en replikation, det vill säga en upprepning av undersökningen. Dock kvarstår att

styrkan med den hermeneutiska forskningsmetoden är att forskarens subjektiva erfarenhet ses som en tillgång.

Urval

Mitt urval av vilka som skall delta som informanter i undersökningen har jag gjort baserat på den kategori människor som undersökningen berör, lärare och föräldrar. Jag har intervjuat tre lärare samt tre föräldrar. Jag angriper mitt problem som ett fenomen, det vill säga som en företeelse som informanterna har en uppfattning om, oavsett vilken skola de arbetar på eller har sina barn i. Detta resulterade i att jag valt ut mina två olika slag av informanter oberoende av en specifik skola. Ett extra förtydligande vill jag göra angående att det inte finns någon relation mellan de lärare och föräldrar som deltar som informanter. Syftet är således att belysa fenomenet som sådant och inte det informella mötet och kommunikationen på en enskild skola.

De kriterier som jag ställde för att delta som informant var att lärarna skall vara verksamma inom grundskolans tidiga år och att föräldrarna har barn inom samma skolform. De deltagande informanterna har jag en tidigare relation till, antingen i min roll som lärarstudent eller som privatperson. Jag kom dock fram till att det innefattade fördelar såsom att informanterna gavs möjligheten att känna sig trygga och att intervjun blev mer avslappnad. Min förhoppning med det är att utfallet av intervjuerna således blir mer utförliga. Givetvis finns det en praktisk faktor då det avlastar tidsfaktorn. Bryman (2005) använder sig av ett begrepp för ett sådant urval, ”bekvämlighet eller tillfällighetsurval”. Den nämnda formen av ett sådant urval är ofta förekommande inom kvalitativ forskning (s. 313). Mitt val av informanter kom således att falla på att informanterna fanns i min nära omgivning och därmed inom räckhåll. De lärare som deltagit som informanter har lång erfarenhet i sin yrkesroll och deras bakgrund och erfarenhet såg jag som en avgörande faktor i valet av dessa lärare. De föräldrar som deltog som informanter känner jag som jag tidigare nämnt privat, men ändå inte allt för personligt. Med det menar jag att jag känner informanterna men vi har ingen personlig kontakt på så sätt att jag vet var de står i den fråga som jag ämnade undersöka.

Samtliga av mitt urval av informanter är enbart kvinnor. Detta var inget medvetet val då jag inledningsvis började söka efter informanter. I och med att jag gjorde valet att finna informanter i min omgivning resulterade det i att det enbart blev kvinnor. Jag känner således inga manliga lärare i min närhet och har närmare kontakt med ”mammor” än med de

“pappor” som finns i min omgivning. Som jag tidigare refererat till är mitt urval baserat på ett ”bekvämlighets- eller tillfällighetsurval”. Detta är således anledningen till att informanterna avgränsades till att vara kvinnor men också att de är som urvalsgrupp är en homogen grupp utifrån ett socioekonomiskt samt utbildningsmässigt perspektiv.

Forskningsetiska överväganden

De etiska överväganden jag sett över inför undersökningen, är i synnerhet i syfte för att betrakta grundligt det som Kvale (2009) benämner som ”osäkerhetsområden” (s. 85). Det innebär de delar av den kvalitativa intervjun som kan uppfattas som känsliga och som kräver ständig reflektion och omsorgsfullhet.

För att nå ett ”informerat samtycke” med mina informanter formulerade jag i mitt brev en beskrivning av undersökningsområdet och min avsikt med undersökningen. Då jag hade ett önskemål om att utföra en ljudinspelning under intervjun tillfrågade jag informanterna om deras godkännande. I mitt brev delgav jag mina kontaktuppgifter i form av telefonnummer och e-postadress samt en uppmaning till att när som helst kontakta mig för att ställa de frågor som kunde uppkomma gällande undersökningen. Informanterna informerades om möjligheten att när som helst avbryta sitt deltagande.

I min strävan att utföra undersökningen med en så god ”konfidentialitet” som är möjligt informerade jag mina informanter om att de skulle avidentifieras i framställningen av mitt examensarbete. Vidare beskrev jag innebörden av detta, det vill säga att all information rörande informantens integritet är anonymiserat i den slutliga texten. Jag vill att informanterna skulle känna sig trygga med att genomföra intervjun. De informerades om att endast jag skulle få tillgång till materialet i sin helhet som intervjuerna resulterar i. För att förtydliga ytterligare om hur jag kommer att använda materialet informerade jag om att vissa utdrag och citat kommer att synas i resultatdelen för att skildra det undersökta (Kvale, 2009 s. 84-89).

Genomförande

Inför min empiriska undersökning har jag läst litteratur gällande undersökningens berörda ämnen såsom, mötet, mötet i skolan, relationskompetens och kommunikation. Jag har också sökt efter forskning på området och läst det jag funnit. Tyvärr finns det endast ett begränsat urval av forskningspublicerade verk att tillgå. I mitt sökande av litteratur har jag använt mig av Malmö högskolas olika sökmotorer. Då jag skall genomföra kvalitativa intervjuer anser jag

att det är av stor vikt att jag är ordentligt påläst för att kunna genomföra ostrukturerade intervjuer och därmed kunna följa upp informantens svar med lämpliga frågor.

Parallellt har jag sökt i min omgivning efter möjliga kandidater som uppfyller de ställda kriterierna för att delta i undersökningen. Jag har inledande muntligt presenterat mitt ämne och vad intervjun skall handla om samt hört mig för om det finns ett intresse att delta. Detta har skett via ett möte, telefon och e-post. I samband med detta har jag framfört mitt önskemål att med hjälp av en diktafon spela in vårt samtal för att underlätta och säkerhetsställa min möjlighet att tolka materialet. Inför intervjuerna har jag sänt ett brev via e-post angående deltagande i intervjuerna⁴. Min intention var att detta brev skulle komma informanterna tillhanda så tidigt som möjligt så att deltagarna hade möjlighet att hinna tänka efter samt ställa frågor vid behov.

I brevet presenterade jag återigen intervjuns fokus och innehåll. Jag informerade angående anonymitet och möjligheten att ångra sin medverkan samt andra forskningsetiska aspekter. Jag informerade ännu en gång angående mitt önskemål om att spela in intervjun. Tidpunkterna för genomförandet av intervjun har varierat i tidsperspektiv och önskemål från informanterna. Alla möjligheter för ett genomförande av intervjun har tagits till vara på. Intervjuerna har genomförts på lugna och avskilda utrymmen där så få störande faktorer som möjligt kan påverka intervjun. Dock fanns önskemål från några informanter att vistas i sin bostad vilket resulterade i att det fanns barn i rummet bredvid. Under intervjun användes diktafon för att inte behöva ha min uppmärksamhet riktad mot att ta anteckningar. Dock hade jag med papper och penna för att notera eventuella icke verbala reaktioner som var värt att notera inför analysen. Då intervjuerna var gjorda valde jag att transkribera materialet. Detta gjorde jag för att det underlättade tolkningen samt att därefter göra en analys. Att se det som sägs nedskrivet på papper ger större möjlighet att förstå, tolka och se skillnader och likheter.

PRESENTATION AV EMPIRI OCH ANALYS

Här nedan presenteras empirin med analysen löpande igenom. Syftet med detta är att skapa en tydlighet i texten. Jag har valt att presentera empirin utifrån varje enskild informant.

Inledningsvis redovisar jag empirin för de tre lärarna för att därefter redovisa empirin för de tre föräldrarna. Eftersom varje informant har sin egen upplevelse gällande det informella mötet ser jag det som viktigt att visa på deras individuella upplevelser.

⁴ Se bilaga 1.

Lärare Karin

Karin har arbetat som lärare i nio år. I dag är hon klasslärare i år tre. Hon relaterar de informella mötena till alla de möten som inte är av formell karaktär. Möten som utvecklingssamtal, EVK⁵ och föräldramöten är formella. Vid dessa möten skrivs det alltid någon form av protokoll, vilket inte görs vid informella möten. Den här formen av möten inträffar dagligen mellan lärare och föräldrar och de inträffar flera gånger per dag. Ett informellt möte kan gälla allting och sker helt apropå. Karin säger att hon inte kan förbereda sig inför mötet.

Möten som när man träffas i korridoren kan också vara ett informellt möte, bara man pratar med varandra, det behöver inte vara att man tar upp ett problem utan bara att man nämner saker eller hejar på varandra, det är ju också ett möte.

Karin säger att inför de informella mötena har hon ingen tid eller möjlighet att förbereda sig eftersom de kan gälla allt och sker utan förvarning. Nilsson & Waldemarson (2007) belyser vikten av att när ett samtal ska inledas är det till fördel att det ges möjlighet för att samla sig och därmed kunna fokusera och lyssna under samtalet (s. 102).

De informella mötena kan ha olika tillvägagångssätt. Mötena kan uppkomma då föräldrar lämnar och hämtar sina barn men också via telefon och e-post. Karin ger uttryck för att de informella mötena även kan ske på fler sätt än i skolmiljön. De informella mötena som sker via e-post är ett exempel på det som Nilsson & Waldemarson (2007) talar om inom sändar-mottagarmodellen modellen det vill säga ”i vilket medium” som kommunikationen sker, exempelvis om det sker med hjälp av tal eller skrift (s. 25).

Om det skulle uppkomma möten där Karin och föräldrarna har olika uppfattningar gällande en situation försöker hon att reda i situationen för att klargöra vad det handlar om. Men hon skulle inte ändra sin uppfattning för att den ska likna föräldrarnas upplevelse om de skulle skilja sig åt. Om det skulle inträffa att någon förälder vill förmedla något gällande den pedagogiska delen uttrycker Karin att det då finns tydliga riktlinjer i form av arbetsplaner gällande vad hon som lärare skall ha för innehåll i undervisningen. Erikson (2004) beskriver utifrån Andy Hargreaves teori om distanser som kan uppkomma mellan lärare och föräldrar i olika situationer och som exempel vid de tillfällen då det kan uppstå en *moralisk distans* (s. 108). En *moralisk distans* handlar om den distans som blir mellan lärare och föräldrar då de

⁵ Elevvårdskonferans

har skilda åsikter rörande utbildningen. Hargreaves beskriver att lärare i sin undersökning uppfattade detta ifrågasättande av sin yrkesroll som kränkande och att lärare saknar redskap för ett sådant ”interaktionsarbete” (Erikson, 2004 s. 108). Utifrån det som Karin säger ser hon ett skyddsnät i form av arbetsplaner och styrdokument om det skulle uppstå en situation med skilda åsikter gällande undervisningens innehåll.

Karin berättar att hon inte upplever de informella mötena på skolan som besvärliga. Oftast är det halvklass på morgonen vilket innebär att det är ett lugnare tempo och det kan finnas möjlighet för ett snabbt möte med föräldrarna. Men när skoldagen påbörjas och klockan ringer kan det kännas stressande när föräldrar vill fortsätta att prata. Ser hon då att klassen blir ofokuserad eller börjar springa runt i klassrummet behövs hon i klassrummet och inte i korridoren. Karin berättar att hon då trevligt säger till föräldrarna att de måste avbryta sitt samtal genom att föreslå ett möte exempelvis på eftermiddagen. Skulle det gälla något akut kallar hon på hjälp från kollegor. För tillfället upplever Karin inte att det är så mycket av de akuta mötena just nu. Hon berättar vidare om sin upplevelse gällande de informella mötena som är via telefon:

Jag har ju lärt mig med åren att inte ge för mycket av mig själv, det har jag alltid velat göra men så har man ju förstått att man kan ge lite, så blir det mer och mer och mer.

Vidare beskriver Karin att inför läsåret har hon blivit mer restriktiv gällande hur föräldrar kan ringa via telefon och på så sätt söka upp henne för de informella mötena. Föräldrarna har idag möjlighet att ringa på skolans telefon och till hennes privata mobiltelefon i yttersta nödfall. Numret hem finns inte längre att tillgå för föräldrarna. Tidigare kunde föräldrar ringa från allt mellan åtta till tio på kvällarna och kanske prata om något som enligt Karin kunde vänta till ett annat tillfälle. Samtalens innehåll hade i vissa fall inte alls med eleverna att göra. Genom att tydliggöra för föräldrarna när man kan ringa och söka upp henne uttrycker hon att de informella mötena via telefon troligen har minskat.

Men det är ju bara för att rädda mig själv lite, man kunde ju aldrig ha någon fritid innan.

Numera finns det en trygghet i att när föräldrar ringer så är det för att det verkligen finns en god anledning till samtalet. Karin beskriver att hon upplevt föräldrarnas reaktion som god och mycket respektfull. Hur de informella mötena tar form och utvecklas påverkas givetvis av vilka barn och vilka föräldrar som finns i klassen.

Karin säger att kommunikation är att kunna lyssna och att kunna tala. Att vara tydlig är av stor betydelse i det informella mötet med föräldrarna.

Man kanske tror att man berättar och säger saker och att det är tydligt men den andra kanske inte alls har förstått.

Karin påpekar vikten av att vara tydlig. Maltén (1998) nämner hur man kan bygga upp ett samtal för att undvika otydlighet i mötet. I ett samtal bör deltagarna tänka på sitt ”förhållningsätt”, vilken ”strategi” som används och slutligen valet av ”taktik”. Med sitt förhållningssätt signaleras ett intresse eller en motvilja till samtalet. Med strategi avses hur deltagarna under samtalets gång försöker få grepp om samtalets kärna och vad som kan göras för att lösa eller förbättra samtalets innehåll. Taktik innefattar hur frågor ställs under samtalets gång (s. 46).

Det är viktigt för Karin att känna att det finns en kommunikation med sin mötespartner. Om den man samtalar med bara står tyst och lyssnar är det svårt att veta om det är en kommunikation. Hon uttrycker att det är önskvärt att få ett svar, en bekräftelse på att det är förstått på det sättet som Karin menar eller att hon har förstått det som föräldern vill säga. Genom att exempelvis fråga ”menar du så här” och att återberätta det som sagts kan det skapas ett sådant bekräftande svar. Karin beskriver den problematik som kan uppstå om hennes upplevelse vid ett möte får en osäkerhet om att det faktiskt finns någon kommunikation och vad hon anser önskvärt i mötet för att säkerhetsställa om Karin och föräldern förstått varandra. Nilsson & Waldemarson (2007) beskriver med hjälp av sändar-mottagarmodellen denna problematik och vilka faktorer som sändare och mottagare påverkas av i vår tolkningsprocess. Sändaren påverkas av kontexten och miljön samt den förbindelse som finns mellan sändare och mottagare. Det innebär att ingen situation är den andra lik. ”Mottagaren” kan inte ponera vad som skall sägas utifrån sina erfarenheter eller påstå sig veta vad sändaren egentligen eller med exakthet meddelar. Mottagaren tar emot meddelandet som sänds ut men inte helt utan påverkan. Mottagaren påverkas likaså av kontext, miljö och vilken förbindelse som finns mellan mottagare och sändare. Förutfattade meningar, fördomar och tidigare erfarenheter har satt ett avtryck hos mottagaren och påverkar hur meddelandet tas emot. Inga Andersson (2004) menar att i ett möte bör det ske en återkoppling till det som lyssnats till. Genom att återkoppla på det som sagts visas att ett lyssnande ägt rum. Att lyssna

är att bekräfta den andra i mötet. På så sätt ges också möjlighet att se om deltagarna i mötet förstått varandra rätt för att undvika eventuella missförstånd.

Karin säger att när hon ser på kroppsspråket och samtidigt lyssnar kan hon få en känsla av vad föräldrarna vill komma med sitt samtal. Tonläget kan avspegla om det finns upprörda eller stressade känslor hos föräldern. Karin vill helst inte ha informella möten där det finns upprörda känslor utan säger att hon vid de tillfällena skulle försöka omvandla det informella mötet till ett inplanerat möte. Då kan alla inblandade delta och har kanske funnit lite lugn. Dessa upprörda möten tillhör dock inte vanligheten. Karin upplever inte att hon har fått med sig något från lärarutbildningen om det informella mötet med föräldrar. Inte heller hur kommunikationen med en förälder vid dessa tillfällen kan inverka. Någon form av samtalsmetodik fanns säkerligen, men inte specifikt den mellan lärare och förälder.

Karin säger att det är viktigt att ha en relation med föräldrarna. Om hon är nära föräldrarna är det lättare att arbeta tillsammans och att nå ut med det som barnen ska lära sig.

Föräldrakontakter och de informella mötena blir ju lättare även om det händer något, jag tycker det är a och o att ha en relation till varje förälder.

Karin förmedlar ovan att det är viktigt med en relation till föräldrarna och att det underlättar ett samarbete som i grund och botten gynnar alla parter. Inga Andersson (2004) säger följande om relationen mellan lärare och föräldrar, att skapa en god relation tillsammans med föräldrarna är viktigt för en bra lärare. Ett gott samarbete genererar en positiv verkan för barnet genom att också påverka skolarbetet till det bättre. Även Erikson (2004) berör detta genom Epsteins modell som anser att det möte som sker mellan lärare och förälder är en källa där läraren kan hämta kunskap för sitt arbete med eleverna.

Lärare Maria

Maria har arbetat som behörig lärare sedan åtta år tillbaka. I dag har Maria klassansvaret för en klass i år fyra. De informella mötena för Maria uttrycks som de möten som inträffar på morgonen, via telefon och via e-post. Det är de tillfällen då föräldrarna vill henne något. De informella mötena uppkommer spontant och ofta vid ett flertal tillfällen per dag. Informella möten kan innehålla allt, inte bara information om eleven utan också om det som sker inom en familj. Innehållet i mötena kan vara att eleven inte har hunnit gjort sin läxa, då går

föräldrarna försiktigt in i klassrummet och förmedlar detta. I annat fall kan det informella mötet innehålla något som föräldrarna irriterar sig på och då tillkallas läraren i dessa fall av en vinkning i dörren som påkallar att föräldern vill säga något. Maria upplever att det kan hända att föräldrar påbörjar ett samtal inne i klassrummet och ibland är dessa samtal känslomässiga. En problematik som Maria upplever är de tillfällen då föräldrar är irriterade och vill ha ett informellt möte. Problematiken ligger då i att mötet kan påbörjas i klassrummet när eleverna befinner sig där. Om det uppkommer en sådan situation försöker Maria att få ut föräldern ur klassrummet. Hon upplever att det är viktigt att vara tydlig så att eleverna inte upplever situationen som negativ. Maria visar sig öppen och visar förståelse inför föräldern då hon förklarar att det inte går att samtala just nu. Den problematik som Maria beskriver med känsloladdade föräldrar som söker upp henne i klassrummet och vilka konsekvenser det kan få belyser Inga Andersson. Andersson (2004) menar att en konsekvens och följd vid de tillfällen då ett möte sker med människor som befinner sig i någon form av sinnesstämning eller känslouttryck som till exempel en ledsen eller en arg förälder är det inte sällan som att en person väljer att gå till försvar i stället för att möta med en öppenhet och villighet att lyssna. Om dessa tillfällen uppkommer föreslår Maria en annan tidpunkt på eftermiddagen för ett samtal. Hon upplever vanligtvis att föräldrarna accepterar detta.

Alla föräldrar är välkomna att ringa till Maria och på så sätt uppkommer även informella möten via telefon. Numera lämnar hon inte ut sitt hemnummer. Det är enbart hennes mobilnummer som finns tillgängligt för föräldrarna. Det är något som Maria tagit ett aktivt beslut om, då hon av erfarenhet upplevt att föräldrar kan vilja prata om mycket och komma nära inpå. Då föräldrarna har mobilnumret har hon en möjlighet att själv styra över mottagandet av samtalen. Hon har då ett alternativ, att återkomma senare vid ett bättre tillfälle.

Maria belyser att hon tycker det är viktigt att när föräldrar söker kontakt skall de uppleva att de får behålla sin upplevelse gällande något specifikt, även om hon själv kanske inte riktigt håller med. Att försöka behålla en positiv utgång är viktigt. Om föräldrarna på något sätt har åsikter om den pedagogiska delen och Maria inte kan hålla med föräldrarna är hon mycket tydlig. Vid dessa tillfällen finns det ett skyddsnät i form av arbetsplaner och styrdokument.

Att ha en relation till föräldrarna och en öppen dörr för dem är viktigt för Maria. Alla föräldrar ska känna att de kan komma och fråga om något de undrar över eller reda ut om det

skett något missförstånd. Tillit och förtroende är enligt Maria a och o. För att nå en god relation är det viktigt att visa sig öppen gentemot föräldrarna. Det som Maria säger kan kopplas det till vad Epstein säger genom Erikson (2004), att partnerskapsprincipen inger tillit och respekt mellan parterna vilket resulterar i att lärare och förälder kan ta sig igenom konflikter om det skulle finnas sådana.

Om det är en bra kontakt då kommer föräldrarna när det är något.

Maria säger att kommunikationen är jätteviktig. Kommunikation kan vara i vilken nivå vi talar. Genom att Maria ser kroppsspråket på den förälder som söker upp för ett informellt möte kan hon se hur föräldern känner sig. Hon upplever sig även kunna se när en förälder vill söka kontakt. Ibland kan kroppsspråket komma till hjälp då en förälder vill förmedla hur eleven mår för dagen genom att signalera med en tumme upp, vilket Maltén (1998) benämner som en ”symbolisk signal” i kommunikationen. Maria försöker att tänka på sitt eget kroppsspråk men ibland krävs det koncentration. Det händer att hon kommer på sig då hon glömmer bort sitt kroppsspråk för en stund och funderar då på om det har påverkat hur föräldern tytt det hon ville förmedla. Maria nämner också hur lätt det är att det sker missförstånd i de informella mötena.

Det är jobbigt ibland är man helt slut, man går på helspänn det är så lätt att man gör något ”tabbafel”. Det är lätt gjort, därför gäller det att vara tydlig.

Maria pratar om kroppsspråkets betydelse både hennes eget men också kroppsspråket på de hon möter. Maltén (1998) ser de icke-verbala signalerna som ett tillägg till de verbala signalerna. Det medvetna kroppsspråket är det som vi själva har valt att lägga oss till med. Det medvetna kroppsspråket kan kontrolleras och som exempel kan nämnas vår kroppshållning samt gester och mimik. Det omedvetna kroppsspråket är det som kommuniceras med kroppen men som inte går att styra över, exempelvis rodnad. Vad Maria ger uttryck för är en rädsla att sända ut det som Fred (2005) kallar för att ett inkongruent budskap förmedlas då vi säger en sak men vår kropp och vårt uttryck säger något annat.

Vidare nämner Maria att röstläget är viktig för kommunikationen. Att ha förmåga att lyssna och att visa öppenhet gentemot föräldrarna är något som Maria lägger tyngd vid. Att vara tyst för en stund och låta föräldrarna säga det de vill säga. Maria lägger som sagt tyngd vid lyssnandet i ett möte med föräldrar. Nilsson & Waldemarson (2007) menar, att för att kommunikation ska utspela sig måste ett lyssnade innefattas. Förmågan att kunna lyssna är av

stor betydelse då man arbetar med människor. Att lyssna är att ha förmågan att förstå avsikten med det som sagts och på så sätt kunna replikera passande. Den förmåga som Maria talar om, ”att vara tyst för en stund” är något som Backlund (2006) säger innefattas i en kommunikativ kompetens. Förutom verbala och icke verbala signaler är kommunikativ kompetens också kännedom rörande regler för när man skall använda sig av dem. Att man har omdöme gällande när man ska prata eller välja att vara tyst, vad som är lämpligt eller olämpligt att uttrycka.

Maria berättar att hon inte fått någon form av vägledning för att kommunicera med föräldrar från lärarutbildningen. Den kommunikation som Maria vet att de fick var den som sker mellan lärare och elev. Maria säger angående den bristfälliga vägledningen från lärarutbildningen om kommunikationen mellan lärare och föräldrar.

Tänk att veta hur man ska ta en förälder som kommer in och är förtvivlad eller med knutna händer, hur gör man då?

Men belyser också att ett informellt möte kan bestå av att föräldern kommer in i klassrummet för att:

Klappar om och kramar en, och berättar att vad roligt de haft, vad har ni gjort? De frågar. Jag tycker det är skönt att det finns båda.

Lärare Eva

Eva har arbetat som lärare i 15 år. I dag är hon klassansvarig för en klass i år ett. Eva beskriver de informella mötena som alla möten utom de som är planerade. Hon beskriver att hon vid de informella mötena inte har möjlighet att på något sätt förbereda sig. De informella mötena uppkommer vanligtvis vid lämning och hämtning och det är oftast föräldrarna som tar initiativ till mötena. Eva ser telefonkontakt och e-post som tillhörande de informella mötena. Hon beskriver att mängden möten som uppkommer via telefon påverkas av vilken ålder det är på eleverna. Har hon äldre elever är telefonsamtalen fler då föräldrarna inte besöker klassrummet i samma utsträckning som hos de yngre eleverna. Då hon talar om de äldre eleverna syftar hon mot klass tre till klass fem.

Eva anser att kontakten med föräldrarna är jätteviktig. Varje morgon har hon avsatt 15 minuter om någon förälder vill söka upp henne för ett informellt möte. Hon har också tydliggjort att när skoldagen börjar är hon barnens. Eva menar att om man jobbar med yngre

barn så måste man ha i åtanke att det behövs tid för de informella mötena. Även efter skoltid tänker hon på att ha lite tid för eventuella föräldrar som vill ha ett informellt möte. Hon har förmedlat till sina elevers föräldrar att de alltid ska känna att de kan nå henne. Föräldrarna ska också känna att det inte tar för lång tid innan hon tar kontakt. För att föräldrarna skall ha möjlighet till detta så uppmanas de att skriva ett meddelande i en kontaktbok som finns mellan hem och skola. I ett avtal med föräldrarna har Eva gjort upp att när hon läst meddelandet ringer hon upp så snart det finns möjlighet, dock inte under skoltid. Kontaktboken är främst viktig för de föräldrar som inte kan vara i skolan vid den tid då skolan startar på morgonen.

Eva har gett föräldrarna skolans telefonnummer och hennes e-postadress. Eva berättar om hennes erfarenhet att det är av större vikt att lämna ut sitt hemnummer till de äldre barnens föräldrar än till de yngre. Hon förtydligar också att hon är restriktiv till att ha allt för tät kontakt med föräldrar via e-post. Det kan lätt uppkomma missförstånd då det kanske skrivs e-post i en stund som präglas av upprörda känslor.

Kommunikationen, det är ju en tröghet som inte finns i ett telefonsamtal, och samtidigt finns det inte möjlighet att tolka ljud och röstläge eller tajming, så jag är lite rädd för så snabb kommunikation.

De informella mötena kan innehålla allting. De kan innehålla funderingar som rör elevens lärande men också om uppfostran och om hur man sätter gränser. Ett möte kan enbart innehålla en hälsningsfras. Eva beskriver de informella mötena som ett tillfälle då hon ”knyter kontakt” med föräldrarna. Om det informella mötet visar sig innehålla någon form av oro eller problematik vill hon avsätta en viss tid då de kan samtala i lugn och ro. Eva anser att relationsbyggandet med föräldrarna måste få ta tid och det ska prioriteras. Hon beskriver också en svårighet med de informella mötena. Problematiken är att det aldrig riktigt finns tid för dem. Det finns alltid något annat som egentligen skall göras eller skulle kunna göras då en förälder vill ha kontakt. Eva berättar att hon arbetar aktivt med att alltid ha full närvaro och försöker tränga undan alla måsten som gör sig påmind när hon möter föräldrar. Hon tänker på sitt kroppsspråk så att hon inte signalerar ett ointresse.

Eva uttrycker kommunikationens roll som något mycket viktigt i de informella mötena med föräldrar. Hon lägger en tyngd på att kommunikationen måste vara positiv. Även vid de tillfällen då hon måste förmedla något som inte är positivt. Eva uttrycker det som så att

föräldrarna alltid ska känna att hon tycker om deras barn oavsett om det är något negativt som förmedlas. Hon beskriver att, för att ha en god kommunikation måste man bygga upp ett förtroende gentemot föräldrarna. Angående det som Eva säger om vikten av att bygga upp ett förtroende mellan henne och föräldrarna för att i huvud taget nå en kommunikation menar Holmgren m.fl. (1990) att då detta förtroende med föräldrarna grundläggs har man också vunnit elevens förtroende, ”man kan säga att vägen till barnets förtroende går via föräldrarna”. När förtroendet skapas mellan lärare och förälder benämns det som ”ett delegerat föräldraskap” (s. 13). Hur man skapar ett förtroende som då är väsentligt för att kommunikationen ska komma till stånd uttrycker Eva som nedan:

Genom att visa att man bryr sig om barnen, genom att visa att man är där för att göra det så bra som möjligt för barnen. Att lyssna på föräldrarnas behov, alltså nyckelord, förtroende och lyssna. Att lyssna in sig, hur tänker de, hur de reagerar i denna situation och sen utifrån det förklara min arbetssituation. Att hela tiden visa att man tycker om deras barn, man tycker det är roligt att jobba med deras barn och det måste man tuta i både barn och föräldrar från början.

För att kunna lyssna ordentligt till föräldrarna beskriver Eva att det är viktigt att hålla sig lugn. Hon belyser följande, för att föräldrarna ska lyssna krävs att de känner att de bemöts som att de är de som känner sitt barn bäst. Eva känner barnet i skolsituationen. Hon uttrycker att det är viktigt att lyssna till föräldrar. Det Eva nämner angående vad hon anser är viktigt i ett möte med föräldrarna och det hon anstränger sig för påminner om det som innefattas i det som Andersson (2004) benämner som det ”genuina mötet” (s. 42). Andersson menar att resultatet av ett möte är beroende av många faktorer. Andersson nämner tre faktorer som påverkar utfallet av ett möte, vårt ”teoretiska perspektiv”, ”vår människosyn” och slutligen ”vårt förhållningssätt”. De nämnda faktorerna påverkar bemötande i mötet (a.a. s. 42). Bemötandet delas i sin tur in i tre delar, ”att respektera varandra”, ”att bekräfta varandra”, ”och att lyssna på varandra”.

I mötet och i kommunikationen med föräldrar säger Eva att hon ofta gör perspektivbyten. Hon relaterar till de erfarenheter hon själv gör i sin egen föräldraroll gällande de krav och förväntningar som man i en föräldraroll ska leva upp till. När hon gör dessa perspektivbyten anser hon att även detta leder till att ett förtroende skapas och att föräldrarna känner sig lyssnade på.

Ja, jag tror att de vill känna sig lyssnade på. Sen kan det ju vara så att jag lyssnar på dem men ändå att jag fattar ett eget beslut i frågan, men att de ändå upplever att jag har funderat på deras förslag.

Det som Eva beskriver, det vill säga ett av de tillvägagångssätt hon har för att lyssna i mötet med en förälder är då hon gör ”perspektivbyten”. Eva hämtar erfarenheter från sig själv för att visa att hon lyssnar. Inga Andersson (2004) belyser detta med att lyssna genom att göra perspektivbyten och beskriver som följande. Att lyssna i mötet innebär att ta del av något utan att tala om vad som är rätt och fel. Att ta den andres perspektiv genom att lyssna är en ansträngande och krävande process (s. 56).

Eva säger att hon tycker att de informella mötena belyses för lite. Från lärarutbildningen fick hon inte med sig någonting gällande kommunikation och de informella mötena med föräldrar. Hon uttrycker också att det inte är något som direkt lyfts på skolan och att det skulle kunna behövas. Eva uttrycker en saknad av diskussioner på sin skola om de informella mötena mellan lärare och föräldrar. Då Erikson (2004) i partnerskapsprincipen redogör för Swap:s *The Partnership Model* poängteras att lärare och skolledning har en central roll och i den innefattas vikten av att ”bygga in informella möjligheter till kommunikation”

Förälder Jenny

Jenny har tre barn varav ett skolbarn i år tre, de yngre barnen går på förskola. Jenny beskriver att de informella mötena är de möten som sker mellan de planerade mötena. Hon beskriver att hon inte ser de informella mötena som just möten då de inte har en utformning som styrs av att den är tidsbestämd och planerad. Hon menar dock att de informella mötena är minst lika viktiga. Jenny beskriver att hon numera sällan är inne i skolan vid lämning och hämtning då barnet nu är äldre. Hon upplever att de informella mötena oftast sker på vägen till skolan och från skolan. Dessa möten kan också ske på andra ställen än i skolmiljön. Jenny beskriver att de informella mötena kan ske via telefon då hon undrar över något. Hon berättar att när barnet var yngre och gick i de lägre klasserna var hon mer inne i skolan. Oftast var det då fritidspersonal hon mötte på eftermiddagen. Hon upplever att vid lämning är det svårt att skapa ett informellt möte då det är massor med barn runt omkring. Det informella mötet stannade i regel vid en hälsningsfras och en signal om att hon nu lämnat barnet. Någon gång har det hänt att hon sökt en minuts uppmärksamhet av läraren men då har det oftast handlat om att hon vill förmedla något, överföra information av något slag.

Jenny säger att det är viktigt att det finns ett förtroende mellan henne och läraren för att nå en kommunikation. Om det finns ett förtroende känner hon trygghet och tryggheten leder till att

hon kan säga lite mer om hur hon tänker. Hon poängterar att det tar tid att bygga upp ett förtroende.

Det är ju ens barn, det är så viktigt på något sätt. Att man känner att läraren lyssnar och tar emot det här på ett bra sätt och att man ser att det finns en förståelse då jag har en känsla. Det handlar om ödmjukhet och respekt.

Jenny talar om respekt och att det är viktigt att läraren bemöter henne med en ödmjukhet och respekt. Inga Andersson (2004) definierar innebörden av respekt som följande, ”respektera” en människa innebär ett tillåtande mot honom eller henne att känna och uttrycka det som vederbörande förmedlar i mötet. Att tillåta det utan att hävda oss då uppfattningar kanske skiljer sig åt. För att kunna visa respekt inför en annan människa är det en viktig och avgörande faktor att känna sig själv. Jenny beskriver att för att hon skall känna att läraren visar respekt inför det som hon förmedlar är det viktigt att läraren lyssnar. Att läraren lyssnar upplever hon då hon får en återkoppling eller en uppföljning på det hon sagt.

Är det så att man upplever att det man säger inte har, budskapet har inte kommit fram till mottagaren så att säga, ser man inte att det inte är någon förbindelse där då lägger man ju ner eller man vill inte ens. Jag behöver inte alltid ha massa lösningar för att känna att det har gett mig något men en bekräftelse på det man sagt.

Jenny talar om vikten av att bli lyssnad till. Hon nämner återkopplingen som en del av den bekräftelse hon söker i mötet med läraren. Andersson (2004) menar då att i ett möte bör det ske en återkoppling till det som lyssnats till. Genom att återkoppla på det som sagts visas att ett lyssnande ägt rum. Att lyssna är att bekräfta den andra i mötet. Jenny upplever också att läraren måste visa närvaro i mötet och att det visar sig genom lärarens kroppsspråk och ögonkontakt. Hon beskriver om närvaron vid de enstaka tillfällena då hon upplevt ett behov av en minut med läraren:

Ja den är nog inte alltid så bra. Man vet ju att man inte är där på någon bra tidpunkt, vare för sig själv, för läraren eller för barnen, för på något sätt gör man intrång på deras tid.

Utifrån den närvaro som Jenny anser viktig i mötet med en lärare talar Maltén (1998) om att kommunikation pågår även då vi inte är medvetna om det. Oavsett om vi är till synes passiva eller aktiva förmedlas något till omgivningen. En människa kan göra ett aktivt val och medvetet välja att inte kommunicera i en situation. Valet att inte kommunicera är i sig en kommunikation med omgivningen, det sänds ut ”budskap” och ger människor runt oss möjlighet att ”tolka” (s. 34).

Jenny avslutar med att hon inte haft så många informella kontakter på skolan. Hon beskriver också att då hon har haft något hon måste prata om som är privat, om barnet eller om familjen så föredrar hon att ringa hem till läraren då läraren har uppmuntrat det. För att undkomma den stressfulla situationen som finns i de informella mötena då de sker i skolan, är ett telefonsamtal att föredra.

Förälder Marie

Marie har två barn varav ett barn i år 3, det yngre barnet går på förskola. Marie berättar att de informella mötena är de möten som inte har bestämts i förväg. När hennes barn gick i förskoleklass - 2an var hon mer i skolan vid lämning och hämtning än vad hon är i dag. Idag går barnet själv till och från skolan. Hon lyfter att förutom de formella möten som sker så är kommunikationen mellan skola och hem i idag mest genom barnet. Hon förtydligar att om det skulle komma fram någon form av problematik från skolan vid exempelvis ett föräldramöte är hon mån om att visa sig i skolan. I sådant fall söker hon upp läraren för ett informellt möte. Främst besöker hon då skolan på eftermiddagar. Hon beskriver att hon uppskattar att de informella mötena idag också kan ske via e-post. Hon tar dock avstånd från att e-posten skall användas för att meddela enskilda händelser utan vill se den som ett medel för att förmedla information som exempelvis veckobrev.

Marie beskriver sina tidigare upplevelser gällande de informella kontakterna på skolan då barnet var yngre. Vidare berättar hon att de informella mötena som består av snabb ögonkontakt med läraren och en vinkning på morgonen är de som är vanligast. Hon säger att de tillfällen som hon har varit i skolan på morgonen för att få ett informellt möte är ytterst få.

Framförallt var det när jag hämtade för jag tycker att på morgonen har de ju oftast inte tid. Jag känner att då kan man inte stå och prata och jag vill inte att eleverna skulle sitta där och vänta för att man hade något.

Hon fortsätter att beskriva att då hon kom på eftermiddagen fanns det inte någon klasslärare där utan kommunikationen och det informella mötet var med pedagogerna på fritids. Hon tycker att det fungerade väl för att ofta rörde det sig om vad som hänt på fritids. Hon förklarar att om det hade varit så att hon hade behövt nå läraren hade hon aldrig tvekat att ringa lärarens hemtelefon. Det fanns också en möjlighet att nå läraren via en kontaktbok. Dock skulle hon inte använda den till att informera om något känsligt eller viktigt.

Marie beskriver hur hon önskar att kommunikationen i det informella mötet är och vad hon tycker är viktigt, och säger att det är viktigt att läraren inte är stressad.

Jag vill ju att personen verkligen ska vara koncentrerad och känna att det bara är jag i rummet, även om det inte är det. Det är ju mitt barn det gäller så för mig är det viktigt att de inte är stressade och att de verkligen lyssnar.

Marie uttrycker vikten av att uppleva lärarens fulla uppmärksamhet även om hon är väl medveten om att det i själva verket är svårt. Hon uttrycker detta i samband med att hon då talar om sitt barn med läraren och att hennes barns välmående och utveckling är det som är viktigast för henne som förälder. Comer som är en representant för "community education" anser att det är barnens sociala utveckling och välmående som skall vara anledningen till en relation mellan hem och skola. Det är detta som sedermera ger eleven en god upplevelse av skolan. Comer säger att för att det ska skapas en god relation mellan skola och hem krävs det ett "ömsesidigt förtroende" mellan dessa båda parter (Erikson, 2004 s. 102).

För att Marie skall uppleva att läraren lyssnar är det viktigt att läraren ställer följdfrågor. Hon upplever också att det kan vara svårt som förälder att alltid vara tydlig då man står sitt barn nära och är känslomässigt berörd i sin relation till barnet. Genom att läraren då ställer följdfrågor kan hon få en uppfattning om hennes budskap gått fram. Marie lyfter den aspekt i mötet med läraren utifrån sin roll som förälder och hur den berörs och innefattar en känslomässig sida. Hon uttrycker en medvetenhet gällande hur den känslomässiga påverkan när hon talar om sitt barn i sin tur kan påverka kommunikationsprocessen. Flising m.fl. (1996) talar om parternas skilda roller i mötet, läraren har i sin roll och profession en förpliktelse att arbeta tillsammans med hemmet och föräldrarna. Föräldrarnas roll i mötet mellan hem och skola är en annan. Föräldrarna är de som känner sina barn bäst. Föräldrar lämnar det käraste de har i skolans händer och deras roll är fylld av känslor. Även Inga Andersson (2004) menar att, "när ett möte kommer till stånd påverkas utgången av mötet av vilka roller deltagarna har". Andersson beskriver också att i och under mötet påverkas människan av omgivningen och kontexten där mötet utspelar sig och menar då att det inte går att bestämma att människor har vissa fasta karaktärsdrag eftersom omgivningen och kontexten påverkar. Andersson (2004) väljer att se det som människans "beteende" och "beteendet" är relaterat till rådande sammanhang (s. 45).

Marie beskriver att en lärare ska vara rak i sin kommunikation, våga ta upp händelser om det skett något. Läraren ska inte snärja in sig i ord när de förmedlar något vare sig det är positivt eller negativt. Hon beskriver att lärarens personlighet kan påverka hur hon uppfattar det som förmedlas som rakt och ärligt. Det är många saker som påverkar, men hur läraren uppträder, gester och hur säker läraren är några faktorer som nämns. Om läraren inte möter hennes blick eller plockar med saker och tittar på klockan gör det att hon som förälder upplever att läraren inte lyssnar. Marie talar om lärarens förmåga att visa mod att vara rak i sin kommunikation. Hon nämner att inte bara det som läraren säger förmedlar denna rakhets utan att lärarens kroppsspråk kan likaväl visa på dessa förmågor. Arne Maltén (1998) säger att vid kommunikation sänds det ut signaler som mottagaren tar emot och tolkar. De signaler som sänds i väg kan kategoriseras enligt tre olika grupper, ”verbala”, ”icke-verbala” samt ”symboliska” (s. 32). De verbala signalerna består av ord. Orden kan formas med hjälp av skriftspråket men också med hjälp av vårt språk då vi talar. De icke-verbala signalerna, är det som i vardagligt tal kallas för kroppsspråk (a.a. s. 33).

Marie berättar att lärarens förmåga att kommunicera är viktig för att hon skall få ett förtroende för läraren. Hon beskriver att om det finns en god kontakt med läraren så blir det lättare för läraren att ta kontakt om behov finns. Men också att hon som förälder känner en trygghet då det finns en god kontakt med läraren. Hon menar med detta att om läraren vill förmedla något positivt men främst om det är något negativt så är förtroendet och tryggheten det som gör att man kan mötas och kommunicera detta. Marie lyfter också sin egen roll i det informella mötet utifrån kommunikationsbegreppet.

Sen tror jag att det och det har jag tänkt många gånger att som förälder måste man vara öppen. Även om man inte vill tro något illa om sitt barn eller om andra barn så måste man lyssna på alla versioner och barn kan ju uppleva saker olika, det gör ju vi också så därför tänker jag att jag måste vara öppen för att ta emot.

Förälder Anneli

Anneli har två barn. Hennes äldsta barn går i år fem och hennes yngsta barn går i år ett. Anneli säger att de informella mötena är framförallt när hon lämnar och hämtar sina barn på skolan. De informella mötena uppkommer spontant. Hon berättar att hon ser telefon och e-post som ett informellt mötesforum. Vidare utvecklar hon att hennes erfarenhet av de informella mötena skiftar beroende på vilket barn det handlar om, det yngre eller det äldre barnet. I det yngre barnets fall är de informella mötena många fler. Så var det även då det

äldre barnet var yngre men ju högre upp i klasserna barnet har kommit så har de informella mötena på skolan avtagit. En stor anledning till det är att barnet nu inte lämnas eller hämtas i skolan av föräldrarna. I det äldre barnets fall sker de informella mötena främst genom e-post eller telefonkontakt. Möjligheten att använda e-post för ett informellt möte ser Anneli som positivt så till vida att hon då kan förmedla något, skapa kontakt och undkomma den stress som kan bli då man spontant tar kontakt i skolan eller via telefon. Anneli skulle dock inte använda e-posten för att utveckla sitt ärende utan använda det som ett medel där hon kan söka kontakt om det skulle behövas. I annat fall uppkommer de informella mötena med det äldre barnets lärare vid de tillfällen då föräldrarna vistas på skolan vid hämtning och lämning av det yngre barnet. De informella möten som sker i skolan kan vara en hälsningsfras, allmänt socialt prat men framförallt att hon som förälder får höra hur dagen har varit för hennes barn.

Anneli upplever att de informella mötena i skolan för hennes del oftast uppstår på eftermiddagen. Då söker hon sig till de lärare på fritids som är direkt kopplade till hennes barns klass. Det är de lärare som är på fritids som hon vänder sig till för att höra sig för om dagen. Hon upplever att hon inte vill kontakta klassläraren för sådana frågor som om hur dagen har varit, även om hon vid vissa tillfällen träffar klassläraren i klassrummet. Dock utspelar det sig ändå ett informellt möte med en hälsningsfras. Hon förtydligar dock att läraren ger ett väldigt inbjudande intryck för att påbörja ett samtal.

Det ju en känsla att hon egentligen, att det inte är hennes arbetstid med barnen. Så det ska vara något speciellt, jag stannar inte och småpratar eller hör hur det har gått i dag, utan det är något specifikt som jag ska prata om när jag tar tag i henne, annars är det nog fritidspersonalen jag vänder mig till.

Hon uttrycker att hon har en stor respekt för lärarens arbetstid och situation. Att de informella mötenas innehåll är mer ytliga. I de fall då hon och familjen skulle vilja prata om något annat än dagens status hade hon bett om ett formellt möte. Anneli upplever att hon förväntar sig att skolan kontaktar henne om det är något viktigt som hänt och som måste informeras. Hon menar att hon på sätt och vis kan identifiera sig till viss del med lärarna i sin yrkesroll som barnpsykolog. Hon utvecklar detta med att det kan vara svårt när någon dyker upp och ställer frågor när man gör något annat. Att vid de tillfällena direkt finna svar och mental närvaro. Hon själv fördrar att sitta ner formellt och samtala ordentligt i lugn och ro.

Anneli beskriver att det är viktigt att hon känner ett förtroende till de lärare som hon möter på skolan.

Det är otroligt viktigt, det är nästan det viktigaste i mitt liv. Att jag känner förtroende för dem som tar hand om mina barn under dagarna. Hade jag inte gjort det så hade jag inte stått ut med att ha dem där, faktiskt.

Att hon som förälder upplever ett förtroende till läraren är avgörande för vilka lärare hon vänder sig till i de informella mötena. Hon säger att förtroende någonstans grundläggs och påbörjar sin uppbyggnad vid de tidiga mötena där innehållet inledningsvis kan var ytligt och eller enbart allmänt socialt betingat. Anneli påtalar vikten av att det finns ett förtroende i relationen mellan henne och hennes barns lärare. Angående relationen mellan lärare och förälder säger Inga Andersson (2004) att med en god relation innebär det endast fördelar för barnet och för barnets utveckling. Andersson menar att läraren har en tillgång i föräldrarna och den bör således bör förvaltas genom att en god relation skapas och som därmed gynnar barnet.

I de informella mötena är det viktigt för Anneli som förälder att lärare och de vuxna uttrycker att de tycker om hennes barn. Hon vill känna att de lärare och de vuxna hon möter är aktiva, att de tar kontakt. När hon kommer till skolan söker hon efter ögonkontakt, hon vill få en bekräftelse från läraren på sitt kontaktsökande. Det är viktigt att hon upplever att de vet vem hon är och vem hon hör samman med. Hennes upplevelse är, att gensvaret att erbjuda henne snabb kontakt skiftar från lärare till lärare. Hon säger att de som erbjuder henne snabb kontakt kanske har lärt sig känna in vad hon som förälder behöver. Anneli beskriver vad hon tycker är viktigt då hon söker kontakt vid besök i skolan. Hon upplever således olika snabbt bemötande ifrån olika lärare Nilsson & Waldemarsson (2007) menar att ”kommunikation är ett redskap för kontakt”. De talar också om att kunskaper inom kommunikationens process och beståndsdelar som exempel innebörden av att tolka och att tolkas vid ett möte, kan skapa och förbättra interaktion med andra människor (s. 33).

Betydelsen av kommunikation i det informella mötet upplever Anneli som mycket viktigt och framförallt i möte med det yngre barnets lärare. Hon beskriver att hon vill uppleva att de ser hennes barn. Hon betonar även vikten av att bli tagen på allvar och hur viktigt det är att lärare lyssnar.

Att jag blir tagen på allvar såklart, att jag blir lyssnad till. Att inte bara avfärdas, så även om läraren inte håller med mig eller har en annan bild så får man gärna berätta det för, mig men inte avfärda min upplevelse som förälder, utan att bli lyssnad till.

Det som Anneli säger om att hon vill bli tagen på allvar och lyssnad till även om det skulle finnas en oenighet är viktigt. "Swap" med sin *The Partnership Model* har fyra innefattande centrala delar varav den första delen benämns som *Creating two ways communication* det vill säga, skapandet av en tvåvägskommunikation eller ett ömsesidigt lyssnade (s. 91). Innbörden i denna del är att när kommunikation mellan lärare och föräldrar kommer till får respektive parter en möjlighet att få en bild och information gällande eleven inom det område som lärare eller föräldrar saknar information om.

Idealt sett resulterar detta ömsesidiga lyssnade till att lärare och föräldrar kan komma överens och tillsammans ska någorlunda samstämmiga och gemensamma förväntningar, i förhållande till barnen och dess skolgång. Att få föräldrar och lärare "på samma sida", i ett partnerskap, är inte något som enkelt låter sig framtvängas utan handlar om mångas ansvar att skapa en kultur som stödjer en tvåvägskommunikation. (Erikson, 2004 s. 92)

När Anneli berättar om vikten av att bli lyssnad till beskriver hon utifrån sin yrkeserfarenhet som barnpsykolog hur hon ofta möter föräldrar till barn som har det lite stökigt runt sig i skolan. De föräldrarna uttrycker en frustration och ledsamhet över hur lärare kommunicerar allt negativt som hänt, dagligen, och att detta sker allt som oftast i de informella mötena. Hon menar då att i stället för att föräldrarna ska uppleva att de inte längre vill komma till skolan för att den negativa informationen om deras barn dagligen öser över dem, är det att föredra kontinuerliga formella möten och att då hålla problematiken till dessa tillfällen. Hon menar att som förälder är det viktigt att uppleva ett positivt förhållningssätt från läraren.

Sammanfattning och slutsatser

Här nedan följer en sammanfattning av undersökningens resultat och de slutsatser som undersökningen bidragit till.

Likheter och skillnader i upplevelsen av det informella mötet

Gemensamt för samtliga informanter är att de informella mötena är de som inte är planerade. Det informella mötet behöver inte innefatta en förmedling av ett problem utan kan bestå av en hälsningsfras eller som ett informationstillfälle. Informella möten uppkommer i skolmiljö, via telefon och e-post. När eleverna blir äldre avtar de informella kontakterna i skolan men ökar via telefon och e-post. Lärarna uttrycker att de informella mötena är en arena som innefattas av en uppbyggnad av relation och förtroende mellan lärare och föräldrar. Lärarna uttrycker att de informella mötena kan innefatta allt, skola, familj, gränser, fostran, och så vidare.

Vid tolkning och analys av informanternas upplevelser om det informella mötet och vilken betydelse kommunikationen har, blir det tydligt att de båda informantgrupperna talar om liknande faktorer som de viktiga faktorerna. Lärare och föräldrar talar om förtroende och att lyssna. Lärarna och föräldrarna menar att dessa begrepp är beroende av varandra och är därmed en förutsättning för en relation och en kommunikation. Nilsson & Waldemarson (2007) menar att för att kommunikation ska utspela sig måste ett lyssnande innefattas. Föräldrarna ger också uttryck för att även om det finns skilda upplevelser kring det som de upplever så är det inte viktigast att få en lösning eller förändring som går enligt deras riktning, utan att läraren lyssnat och bekräftat. Föräldrarna vill bemötas med respekt. En respekt som innebär att deras upplevelser och frågor beaktas och tas till vara på. När föräldrarna i kommunikationen med läraren upplever att läraren lyssnar och beaktar det som föräldrarna säger skapas trygghet och med tryggheten kommer förtroendet. Förtroendet till läraren och tryggheten för sina barn skapar grunden för att mötas och för att ha en kommunikation. Lärarna uttrycker att lyssnandet är vägen till att bygga upp ett förtroende och förtroendet är vägen till en gedigen relation som innebär ett samarbete med elevens bästa i centrum.

Lärarna och föräldrarna anser att betydelsen av en relation gentemot varandra är av yttersta vikt. För lärarna är den viktig för att det underlättar deras arbete, har du föräldrarna med dig kan lärarna utföra sitt yrke som allra bäst. För föräldrarna måste relationen finnas för att de måste känna trygghet när de lämnar sina barn. Det som föräldrar och lärare talar om är det som innefattas i det som Andersson (2004) nämner som det ”genuina mötet” (s. 42).

Något som är värt att notera är hur läraren Eva talar om hur hon använder sig aktivt av att utföra perspektivbyte i mötet med föräldrar för att föräldern ska känna sig lyssnad på och hur det skapar förtroende. På samma sätt talar föräldern Marie om att hon försöker tänka ur lärarens perspektiv för att vidga sitt sätt att se på situationer vid ett möte. Andersson (2004) säger att perspektivbyten är en viktig del för att lyssna och att det är en ansträngande process.

Lärarna säger inte att de informella mötena är något problem. Samtidigt uttrycker lärarna det komplexa eftersom de informella mötena kan ske i klassrumsmiljö med elever närvarande eller i telefonsamtal i hemmet på kvällarna samt att de sker ”helt apropå”. Dessa omständigheter påverkar det som Nilsson & Waldemarson (2007) säger är viktigt i ett samtal, att när ett samtal ska inledas är det till fördel att det ges möjlighet för att samla sig och därmed kunna fokusera och lyssna under samtalet (s. 102). Lärarna uttrycker att det inte finns

någon egentlig tid för de informella mötena. Någon lärare avsätter tid varje morgon om någon förälder vill något, men samtidigt finns tankar på allt det andra som får vänta under tiden. Föräldrarna säger att om de vill ha ett informellt möte kan det vara svårt att få till en lämplig tidpunkt då de upplever att de "stjäl" tid från barnen men de visar också på en stor respekt för lärarnas arbetstid och situation. Dock så visar empirin att lärarnas välvilja och öppenhet kan få konsekvenser i form av att dessa samtal kan ta över allt för mycket av lärarnas privatliv. Samtliga lärare i undersökningen säger att de är i dag mer restriktiva med att lämna ut sitt hemnummer och att de efter lång erfarenhet i sitt yrke sätter tydligare gränser för hur de kan kontaktas.

Lärarna anser att det är viktigt skapa en positiv atmosfär för alla parter, föräldrar, elever och lärare. Samtliga lärare uttrycker att de inte har någon förberedelse från lärarutbildningen gällande de informella mötena med föräldrar. Kunskaper inom kommunikation eller samtalsmetodik i syfte att möta föräldrar är en kunskap som samtliga lärare uttrycker att de saknar från utbildningen. Det som lärarna använder sig av är den erfarenhet som deras tid som lärare gett dem. Dock så uttrycks en saknad av kommunikativa verktyg. Maltén (1998) säger att en lärare bör besitta "kommunikativ kompetens" i sin yrkesmässiga roll (s. 17).

Sammanfattningsvis tolkar jag att samtliga informanter har de viktiga faktorerna i kommunikationen och dess betydelse gemensamt. Det intressanta är att upplevelserna om de informella mötena och kommunikationens betydelse skiljer sig åt utifrån hur de lyfts fram av föräldrar eller lärare och varför de är viktiga, även om de också överensstämmer på många punkter. Min tolkning är och grundar sig på det som Inga Andersson (2004) menar att, "när ett möte kommer till stånd påverkas utgången av mötet av vilka roller vi har" (s. 45). De skilda krav, förväntningar och roller som informanterna har påverkar varför samma faktorer är viktiga, men av ibland skilda anledningar. Lärarna är professionella och ska i sitt uppdrag hantera de informella mötena professionellt, för ett få ett bra samarbete med hemmen. Föräldrarna har i sin föräldraroll inget professionsåtagande utan deras roll grundas utifrån deras omtanke och kärlek av deras barn.

DISKUSSION OCH KRITISK REFLEKTION

Det är intressant att ett ämne som det informella mötet mellan lärare och föräldrar är ett relativt outforskat område. Utifrån Eriksons (2004) principer är det partnerskapsprincipen som i grund och botten är den relation som återspeglas då informanterna talar om det informella mötet. *Partnerskapsprincipen* belyser vikten av ett nära samarbete mellan skola och föräldrar. Inom partnerskapsprincipen vill man lyfta det likheter som finns mellan skola och hem. Kärnan i principen ligger i att skolan och hemmet har ett delat ansvar för elever (s. 73). Modeller inom partnerskapsprincipen berör i stor utsträckning kommunikationen mellan lärare och föräldrar. Dock faller det sig så att jag också kan se att lärare idag måste skapa goda relationer gentemot föräldrarna även av andra skäl än det som omnämns i partnerskapsprincipen. Utifrån de övriga principerna kan vi se att en god relation mellan lärare och föräldrar är viktig då det finns ekonomiska förluster att göra om exempelvis föräldrar väljer en annan skola. Lärare måste i dag ”sälja” in sig för att skolan inte skall förlora sin kundkrets då föräldrarna kan välja skola och utbildning för sina barn. Därav berörs vikten av att kommunicera gentemot föräldrarna och skapa förtroende och relation också av *brukarinflytandepincipen och valfrihetsprincipen*.

Erikson (2004) visar på att statliga utredningar påtalar vikten om en relation mellan skola och hem. Läroplanen för grundskolans tidigare år visar tydligt på vilken inriktning som skolan skall bedriva i samarbetet mellan hem och skola. Informanterna i undersökningen säger att de informella mötena är viktiga och det är i dessa som det grundläggande arbetet för parternas relation byggs upp. Det informella mötet är inledningsvis början på att ett ömsesidigt förtroende skapas och för att i sin tur kunna ha en kommunikation mellan dessa båda parter. Samtliga tre lärare uttrycker detta möte och kommunikationen som mycket viktigt för att bygga relation och förtroende. En intressant aspekt som framkommit är att ingen lärare påtalat att det faktiskt åligger läraren enligt styrdokumentet att ha ett samarbete med föräldrarna och hemmet, men alla säger att det är av yttersta vikt. Jag ställer mig frågande till hur det kan förhålla sig som så att styrdokumentet talar om vikten av att samarbeta med föräldrar samtidigt som att lärarutbildningen till synes i denna undersökning inte gett någon av lärarinformerterna utbildning gällande kommunikation eller samtalsmetodik gentemot föräldrar och i mötet med dessa. Hur tänker man sig att läraren skall bemästra denna gedigna uppgift om inte verktyg ges?

Styrdokumentet upplevs som ett ”skyddsnet” och något som läraren kan luta sig emot om det uppstår skilda meningar om utbildningens innehåll. Informanterna säger att de informella mötena kan innehålla förutom utbildningsfrågor även frågor som exempelvis fostran, gränser, familjen och så vidare. I dessa områden, som också innefattas i lärarens arbetsuppgifter finns det inget ”skyddsnet” och gränserna för att hantera dessa frågor blir enligt mig otydliga och innebär därmed en ökad risk för att lärares välvilja och engagemang kan gå till överdrift och skapa en ohållbar situation. Kan en kommunikativ kompetens på något sätt vara ett verktyg, jag tror det.

Jag ville med mitt problemområde undersöka och belysa det som ett fenomen, oberoende av var informanterna valdes och utan att de behövde ha någon relation till varandra. Under den period då jag gjorde den empiriska undersökningen och transkriberade intervjuerna gick det upp för mig att detta kunde uppfattas förvirrande och att detta faktum att informanterna inte har någon relation alls måste förtydligas. Lärarinformer har upplevelser av de informella mötena som inte alls går att koppla till de upplevelser som föräldrainformanterna uppger eftersom de i väldigt liten utsträckning haft informella kontakter via telefon eller i skolan.

Mitt urval av lärare visar på många års erfarenheter och upplevelser från flera olika klasser och föräldragrupper och belyser således undersökningens fokus mer mångfacetterat. Dock tror jag att mitt urval av föräldrar har en för likartad bakgrund. Att samtliga föräldrar är kvinnor, att de som urvalsgrupp är en relativt homogen grupp utifrån ett socioekonomiskt och ett utbildningsperspektiv. Ingen av föräldrarna har heller något barn med någon form av problematik i skolan som gjorde att de hade en anledning att söka sig upp till läraren. Syftet med undersökningen var inte att gestalta ett fenomen utifrån en problemsituation men jag tror ändå att mitt urval inskränker på undersökningens bredd av upplevelser. Jag har också en uppfattning av att ett manligt perspektiv hade skapat ett mer vidgat fält av upplevelser. Intressant är ändå att lärare med sin långa erfarenhet och föräldrar även om de representerar ett begränsat urval gemensamt lyfter förtroende och lyssnade som viktiga komponenter i det informella mötet.

De teorier som jag presenterat för vald forskningsmetod och analys var den hermeneutiska teorin samt att jag inspirerades av fenomenologin och fenomenografien. Min uppfattning är att den hermeneutiska forskningsmetoden var en mycket passande metod för min undersökning. Då jag transkriberade intervjuerna tittade jag inledningsvis på resultatet i sin helhet för att

skapa en helhetssyn. Därefter delade jag in texten i mindre delar för att synliggöra mitt problemområde och därmed började jag tolka och skapa en förståelse. Jag kan i efterhand se att min förförståelse som lärarstudent och som förälder gav mig möjlighet att växla perspektiv med informanterna, erhålla förståelse och därmed tolka. Att tolka utifrån sin förförståelse är centralt inom hermeneutiken så är dock inte fallet inom fenomenologin. Inom fenomenologin vill man nå den verkliga upplevelsen hos informanten, utan påverkan av forskarens förförståelse. Den fenomenografiska analysen avsåg jag att använda då jag delade in informanterna i en "lärargrupp" och en föräldragrupp" för att urskilja likheter och skillnader mellan grupperna. Jag upplevde detta tillvägagångssätt praktiskt för att åskådliggöra mönster inom och mellan grupperna. Men frågan är om jag verkligen har använt mig av fenomenologin eller i synnerhet fenomenografien? Eftersom jag genomfört och tolkat undersökningens råmaterial utifrån min förförståelse har jag redan påverkat resultatet och detta är inget som fenomenologin förespråkar. Hermeneutiken menar att det inte går att tolka utan att forskarens förförståelse inverkar. Frågan är hur mycket som tolkningen får påverkas av förförståelsen för att få benämnas som en fenomenografisk ansats? Jag upplever att min förförståelse haft en allt för stor påverkan för att jag ska kunna säga att undersökningen genomfördes med en fenomenografisk ansats. Ändock gav fenomenografien mig inspiration till att gruppera informanterna för att strukturera analysen och belysa skillnader och likheter.

Vid vissa intervjutillfällen fanns önskemål från informanten att utföra intervjun i deras hem med barn vistades i närheten. Detta kan givetvis ha påverkat min möjlighet att koncentrera mig och följa upp mina frågor och de svar jag fick av informanten. Intervjufrågorna var tre till antalet och resterande frågor formades av mig under intervjun. Detta påverkar också till viss del resultatet av intervjuerna då sonderingsfrågor och uppföljningsfrågor baseras på det som informanten säger och utifrån det som informanten upplever, vilket innebär att intervjuerna fick skiftande och olikartade frågor allt eftersom intervjun löpte.

Föräldern Anneli beskriver utifrån sin roll som barnpsykolog hur hon ofta träffar föräldrar till barn som har det lite trassligt i skolan och hur de informella mötena blir en stor daglig plåga med ett innehåll av negativ information som kommuniceras på ett klumpigt sätt. Under min teoretiska inläsning fann jag forskning av Inga Andersson (2003). Forskningen visade på att föräldrar till barn som hade någon form av svårigheter, sociala eller inlärningsproblem ofta upplevde sig kränkta och att lärarna inte lyssnade till dem. De föräldrar som hade positiva upplevelser var de föräldrar som hade barn där det mesta kring barnet fungerade. Jag anser att

de lärare som medverkat i undersökningen visar på en social kompetens och mångårig erfarenhet som de använder som ett verktyg i mötet med föräldrar. Jag ser dock och tror även att de flesta människor skulle hålla med om att lärare måste kunna möta alla föräldrar oavsett om det finns problem eller inte. Kanske är det så att en kompetens och utbildning inom kommunikation är en väg för att även vinna förtroende hos de barn och familjer där allt inte är så problemfritt. Där även föräldrarna till de barn som har någon svårighet får uppleva att de blir lyssnade till. Detta anser jag skulle vara intressant att undersöka vidare om vid något annat tillfälle.

REFERENSLISTA

Andersson, Inga (2003) *Föräldrars möte med skolan. Individ, omvärld och lärande/Forskning nr 15*. Stockholm: Institutionen för individ, omvärld och lärande Lärarhögskolan.

Andersson, Inga (2004) *Lyssna på föräldrarna. Om mötet mellan hem och skola*. (Tredje delen i serien Barn som behöver). Stockholm: HLS förlag.

Backlund, Britt (2006) *Inte bara ord. En bok om talad kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.

Backman, Jarl (2008) *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Bjørndal, P & Cato, R (2005) *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber AB.

Bryman, Alan (2001) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Erikson, Lars (2004) Doktorsavhandling *Föräldrar och skola*. Örebro: Universitetsbiblioteket.

Eriksson, Lars m.fl. (1979) *Föräldrasamverkan i grundskolan Bakgrund och forskningsöversikt, rapport 24:89*. Göteborgs universitet: Institutionen för praktisk pedagogik

Flising, Lisbeth m.fl. (1996) *Föräldrakontakt. En bok om att skapa, behålla och utveckla ett gott föräldrasamarbete*. Stockholm: Informationsförlaget.

Fred, Görel (2005), *Handbok i föräldrasamtal*. Stockholm: Bokförlaget Mareld.

Hartman, Sven (2003) *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Stockholm: Natur och Kultur.

Holmgren m.fl. (1990) *Att vara lärare – till föräldrars barn*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Läromedel AB.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Läraryrkesförbundet (2008) *Lärarens handbok. Läroplaner, skollag, diskrimineringslag, yrkesetiska principer, FN: Barnkonvention*. Lund: Studentlitteratur.

Maltén, Arne (1998) *Kommunikation och konflikthantering en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, Björn & Waldemarson (2007) *Samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, Björn & Waldemarson (2005) *Kommunikation för ledare*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (1991) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Stukat, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Internet

Nationalencyklopedin (2009) Sökord *vårdnadshavare*. [http://www.ne.se/vårdnadshavare](http://www.ne.se/vardnadshavare)

Intervjuer

Lärare Karin; intervjun genomfördes i skolans lokaler, 2009-09-15.

Lärare Maria; intervjun genomfördes i informantens klassrum, 2009-09-15.

Lärare Eva; intervjun genomfördes i informantens bostad, 2009-09-18.

Förälder Jenny; intervjun genomfördes i skribentens bostad, 2009-09-17.

Förälder Marie; intervjun genomfördes i skribentens bostad, 2009-09-22.

Förälder Anneli; intervjun genomfördes i informantens bostad, 2009-09-22.

BILAGOR

Bilaga 1

Brev till informanter

Till dig som informant

Med detta brev vill jag tacka *dig* för din hjälp. Genom ditt deltagande har jag möjlighet att genomföra min empiriska undersökning och därmed färdigställa mitt examensarbete.

Mitt examensarbete handlar om *Mötet mellan lärare och föräldrar*, de informella mötena. Mitt syfte är att ta reda på hur lärare och föräldrar upplever och uppfattar de informella mötena som uppstår i skolan. Jag vill också undersöka mötet utifrån perspektivet kommunikation och upplevelsen av denna.

Då jag önskar att få spela in intervjun vill jag be dig om tillstånd att använda mig av diktafon. Inspelningen vill jag utföra för att få möjlighet att transkribera – skriva ut materialet, som i sin tur underlättar och säkerhetställer bearbetningen av intervjumaterialet.

Materialet som intervjuerna resulterar i kommer endast i sin helhet enbart att ses av mig. Vissa utdrag och citat kommer att synas i resultatdelen för att skildra det undersökta.

Ni som informanter kommer att *avidentifieras*, vilket betyder att all information rörande er integritet kommer att anonymiseras i den slutliga texten.

Det är svårt att bedöma tidsåtgången för en intervju, 45 - 60 minuter är en ungefärlig bedömning från min sida.

Intervjuerna önskas ske under slutet av vecka 38 samt under vecka 39. Jag tar kontakt med dig och bokar tid efter din möjlighet att genomföra intervjun.

Du har alltid möjlighet att avbryta ditt deltagande.

Kontakta mig mer än gärna angående frågor och funderingar gällande undersökningen.

Med vänliga hälsningar

Ann-Christiné Adler
Lärarstudent på Malmö Högskola, 90 hp
Telefon: 0735-29 37 94; 040-46 11 14
E-post: ac-adler@yahoo.se

Intervjufrågor

Bilaga 2

Mitt syfte är att undersöka hur lärare och föräldrar ser på de informella mötena i skolan. Vidare vill jag undersöka hur lärare och föräldrar upplever mötet med fokus på kommunikation. Slutligen vill jag undersöka om upplevelserna av mötet och kommunikationen skiljer sig på något sätt. Finns det faktorer inom mötet/kommunikationen som skiljer sig i upplevelsen mellan lärare och föräldrar.

I gångsättande introduktionsfrågor:

Namn

År i skolan som lärare/ vilken åldersgrupp

Frågor till föräldrar om sina barns åldrar.

Tre grundfrågor:

Kan du berätta för mig vad/vilka de informella mötena mellan föräldrar och lärare är för dig?

Kan du berätta för mig du uppfattar/upplever de informella mötena?

Hur ser du på kommunikationens roll i de informella mötena?

Frågor att bygga vidare på:

Inledande frågor:

Kan du berätta för mig

Kommer du ihåg ngt tillfälle

Uppföljande frågor:

Ifrågasättande, nickningar osv., bygg vidare

Sonderande frågor:

Kan du nämna något mer

Vill du beskriva

Minns du någon detalj

Har du fler exempel

Specificerade frågor:

Hur upplevde du det

Hur reagerade du

Har du upplevt det

Indirekta frågor:

Hur tror du att andra upplever

Kan du utveckla det

Strukturerade frågor:

Om vi tänker på kommunikationen, byte av ämne

/Kvale (2009, s. 150-152)